

7 Haziran 2015 Seçim Değerlendirmesi

Gözlem ve Öneriler

Ekim 2015



İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	4	Ek 1. Oy ve Ötesi'nin	
Önsöz	5	10 Haziran Günü Yaptığı Basın Duyurusu	51
Teşekkür	6	<i>55.000'in üzerinde Oy ve Ötesi gönüllüsü</i>	
Özet	7	<i>7 Haziran'da sandıklara sahip çıktı!</i>	
Seçim Günü Süreçlerinin Genel İşleyişi	11	Ek 2. Oy ve Ötesi'nin Gönüllü Sözü	53
Oy ve Ötesi'nin Seçim Günü Değerlendirmesi	15	Ek 3. Oy ve Ötesi'nin Eğitim Çalışmaları ile	54
<i>Giriş</i>	16	T3 Sonuçlarının Paylaşımı	
<i>Gönüllü Gözlemcilik</i>	17	<i>Eğitim toplantıları</i>	
<i>Geri bildirim Anketleri</i>	18	<i>Seçime hazırlık ve seçim günü için gerekli dökümanlar</i>	
<i>Gönüllülerimiz Hakkında</i>	21	<i>7 Haziran seçimlerinde Oy ve Ötesi'nin bulunduğu il ve</i>	
<i>Seçim Sabahı Hazırlıkları</i>	27	<i>ilçeler</i>	
<i>Oy Kullanımı</i>	32	<i>T3 Sonuç Ekranı</i>	
<i>Oy Sayımı</i>	38	Ek 4. Geri Bildirim Anketlerinin Soruları	55
<i>Birleştirme Tutanakları ve Seçim Sonuçları</i>	44	<i>E-Posta Üzerinden Paylaşılmış Detaylı Günsonu Geri</i>	
<i>Sivil Toplumun Seçimlere Katılımı</i>	46	<i>Bildirim Anketi Soruları</i>	
Sonuç	48	<i>Mobil Güniçi Kısa Anket Soruları</i>	
Kaynakça	50		

ŒEKİL ve TABLOLAR

ŒEKİL 1	Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Görev Yaptığı İller	17
ŒEKİL 2	Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Anketi Doldurma Oranı	19
ŒEKİL 3	Oy ve Ötesi Gönüllüleri ile Ankete Katılan Gönüllülerin Bölgesel Karşılaştırması	20
ŒEKİL 4	Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Yaş, Eğitim ve Cinsiyet Dağılımı	22
ŒEKİL 5	Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Buldukları Sandıkların İl, İlçe, Köy Kırılımı	23
ŒEKİL 6	Gözetmenlerin yaşadığı zorluklar	24
ŒEKİL 7	Müşahitlik yaparken yaşanan zorluklar, bölge içindeki payı (grafik)	25
ŒEKİL 8	Müşahitlik yaparken yaşanan zorluklar, bölgesel dağılım ve bölgelerde görülme sıklığı (tablo)	26
ŒEKİL 9	Seçim sabahı hazırlıkları sırasında yaşanan sorunlar	27
ŒEKİL 10	Seçim materyal eksiklikleri	28
ŒEKİL 11	Sandık kurulunun tamamlanması	29
ŒEKİL 12	Sandık kurulunda seçime başlarken görev yapan kişi adedi	29
ŒEKİL 13	Sandık başkanlarının seçim sürecine hakimiyeti ve bilgi durumu	30
ŒEKİL 14	Oy verme süreçlerinin takibi	32
ŒEKİL 15	Oy verme süreçlerine dair gözlemlenen en önemli sorunlar	33
ŒEKİL 16	Engelli veya okuryazar olmayanların oy kullanımında yaşanan sorunların bölgesel karşılaştırması	34
ŒEKİL 17	142 (görev) belgesi ile ilgili yaşanan sorunlar	37

ŞEKİL 18	Oy sayım sürecinde yaşanan temel sorunlar	38
ŞEKİL 19	Oy sayım sürecinde sorun gözlemlenen konular	39
ŞEKİL 20	Oy sayım alanındaki yetkisiz kişiler	39
ŞEKİL 21	Sandık çevresindeki yetkisiz kişiler	39
ŞEKİL 22	Oy verme ve sayım sırasında polislerin bölgelere göre karşılaştırması	40
ŞEKİL 23	Sonuç tutanağının kapıya asılıp asılmadığı	43
ŞEKİL 24	Islak imzalı sayım sonuç tutanağını alan gönüllüler	43
ŞEKİL 25	Oy ve Ötesi gönüllülerinin topladığı tutanakların analizi	45
ŞEKİL 26	Siyasi partiler aracılığıyla elde edilen tutanakların analizi	45
ŞEKİL 27	Türkiye’de bağımsız sandık gözlemcilerine duyulan ihtiyaç	47
ŞEKİL 28	Islak imzalı sayım sonuç tutanağını alan gönüllüler	47
ŞEKİL 29	İtirazların olumlu / olumsuz sonuçlanması	47

KISALTMALAR

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

HDP: Halkların Demokratik Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

SP: Saadet Partisi

T3: Türkiye Tutanak Teyit sistemi, Oy ve Ötesi'nin geliştirdiği Tutanak Birleştirme Yazılımı

YSK: Yüksek Seçim Kurulu



ÖNSÖZ

Geçtiğimiz iki yıllık zaman diliminde bir seçimden diğerine koştuk. Bu süre içerisinde daha önceleri seçim süreçlerine yalnızca oy kullanarak katılan on binlerce seçmen, sürecin farklı aşamalarına bizzat dahil oldu, seçimlerin şeffaflığının ve güvenilirliğinin Türkiye Cumhuriyeti yasaları tarafından kendisine tanınan “müşahitlik” yetkisi ile denetlenebileceğini deneyimledi.

Geçen iki yıl içerisinde seçim güvenliği ve şeffaflığı için çalışan Oy ve Ötesi, 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimlerinde daha önceki seçimlere oranla daha fazla bölgede yer alarak, Türkiye'nin 46 ilinde ve 173 ilçesinde toplam oyların üçte birine dokunan 55 bin gönüllü¹ gözlemciye ulaştı, daha da yaygın bir hale geldi.

7 HAZİRAN SEÇİM DEĞERLENDİRMESİnde; sırf oy vermek değil, seçimlere ve oyuna sahip çıkmakla ilgili eğitim almış ve seçim sürecine A'dan Z'ye hakim sivil toplumun, seçim günü sürecine katkı sağladığı alanları göreceksiniz. Seçim akşamı, 55 bin gönüllümüzle e-posta üzerinden paylaştığımız geri bildirim anketine yaklaşık 10.694 yanıt aldık. Toplamda 34 çoktan seçmeli ve açık uçlu soru ile, gönüllülerimizin kendi ifadeleriyle süreci yansıttıkları cevapları analiz ettik.

Değerlendirmemiz, seçim günü uygulamalarını, öne çıkan sorun ve eksiklikleri, bu sorunların itiraz ve uyarılar neticesinde düzeltildiği bazı durumlara dair örnekleri, belirsizlik yaratan ve dolayısıyla seçim

genelgesinde netleştirildiği takdirde sürecin daha pürüzsüz işlemesine katkı sağlayacak tespitleri içeriyor.

Kamuoyunda seçimlere olan inancın düşme eğiliminde olduğu bu dönemde, Oy ve Ötesi olarak seçim sürecinin doğru uygulanmasına destek olmak, seçmenlerin seçim süreçlerine katılımını teşvik etmek ve kamuoyunda seçimlere olan güveni artırmayı hedefleyerek yola çıktık. Gönüllülerimizin değerli geri bildirimleri ile uzman görüşlerinden derlenen raporumuzun, Türkiye'nin genç demokrasisinin sağlam temeller üzerinde gelişmesine katkıda bulunmasını diliyoruz.

1 7 Haziran'da, seçimlerde bir siyasi parti ya da bağımsız aday için gönüllü gözetmen (müşahit) olmak istediğini beyan eden ve bu amaçla Oy ve Ötesi'nin eğitimlerine katılan 55 bin seçmen, 46 ilde ve 173 ilçede, kendi tercihleri doğrultusunda seçtikleri 5 farklı siyasi parti ve 19 bağımsız aday tarafından gözetmen olarak görevlendirilmiş ve herhangi bir ücret almadan, tarafsız bir yaklaşımla gözetmenlik yaparak seçim sürecine aktif olarak katılmıştır. Gönüllülerin seçim sürecine dair bilgilendirilmesi için Oy ve Ötesi tarafından belirlenmiş olan illerin her birinde en az 2 adet eğitim toplantısı yapılmış, toplam 522 saatlik bu toplantılara ilaveten hazırlanan online eğitimler 56 bin kişi tarafından izlenmiştir. Gönüllü müşahitler, seçim görevi sırasında yönetmeliklerde yer alan kuralları tarafsız ve doğru olarak uygulayacaklarına dair Gönüllü Sözünü kabul etmişlerdir.

TEŞEKKÜR EDERİZ

Bu rapor, 7 Haziran seçimlerinde gözetmen olarak görev yapmış ve gözlemlerini bizlerle paylaşmış olan gönüllülerimizin deneyim ve gözlemleri yardımıyla hazırlanmıştır.

Oy ve Ötesi Derneği'nin çalışmalarını sürdürebilmesine vesile olan, maddi manevi desteğiyle derneği ayakta tutan 800'e yakın çok değerli üyemize; 2014 yılından bu yana 3 seçim boyunca Oy ve Ötesi'ne inanmış ve bilfiil görev alarak yaymaya çalıştığımız bilinçlendirme hareketine tüm gönüllüleriyle kuvvet katan 98.000 gönüllümüze, 2015 Milletvekili Seçimleri'nde 46 ilde yapılanmamızı sağlayan ve ilk seçimdeki heyecanımızı pes etmeden taşıyan 55.000 gönüllümüze yürekten teşekkür ediyoruz.

Gerek hazırlıklarımız, eğitimlerimiz sırasında, gerekse seçim günü destek vererek bilgi ve hakimiyetleriyle gönüllülerimizin yanında olan tüm avukatlarımıza, Türkiye Barolar Birliği ile bu seçim aktif olduğumuz illerdeki tüm barolara, bilinçlendirme çalışmamızda kendi sosyal ağları aracılığıyla Oy ve Ötesi'ne katkı sağlamış tüm Sivil Toplum Kuruluşlarına, geri bildirim anketlerinin hazırlanmasındaki katkıları için Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'ne, seçmen bilinci ve demokratik haklara dair farkındalığı artırmaya yönelik çalışmalarımıza desteğini esirgemeyen değerli sanatçılarımıza, içtenlikle sesimizi duyurmamızı sağlamış olan çok değerli iletişim profesyonelleri ve gazetecilere emekleri için bu rapor vesilesiyle sonsuz teşekkürlerimizi iletmek istiyoruz.

Seçim günü görev alarak sağlıklı ve adil bir seçim geçirmemize katkıda bulunmuş olan Yüksek Seçim Kurulu, İlçe Seçim Kurulları yetkilileri ile tüm siyasi partilerin genel merkezleri ve ilçe örgütlerine ve diğer tüm görevlilere tekrar teşekkür ediyor, önümüzdeki seçim dönemlerinde de beraber, uyum içerisinde çalışarak seçim süreçlerini birlikte kalkındırabilmeyi tüm gönüllülerimiz adına temenni ediyoruz.

Sevgi ve Saygılarımızla,

Oy ve Ötesi

ÖZET

7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimleri sırasında, Oy ve Ötesi vasıtasıyla demokratik seçim süreçleri hakkında bilgilenen ve bu süreçlere aktif olarak katılmak isteyen 55 bin gönüllü, siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına, Türkiye'nin 46 ili ve 173 ilçesinde sandık hazırlıkları, oy kullanımı ve oy sayımı süreçlerine gün boyu gözlemcilik yapmıştır.

XXV. Milletvekili Genel Seçimleri, Oy ve Ötesi'nin 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri, Yalova'da tekrarlanan yerel seçimler, 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri'nin ardından dördüncü ve en geniş coğrafyada gözlemlediği seçim olmuştur. Coğrafi önceliklendirme ilçeler bazında planlanmıştır. Merkezi, yüksek nüfusa sahip ve geçmiş seçimlerdeki verilere dayanarak ilk iki parti arasındaki oy farkı yüzde 3 ve altında olan 173 ilçede, ağırlıklı il merkezleri ve çevre ilçelerde görev yapılmıştır. Köylerde görev yapan gönüllülerimiz de olmakla beraber, bu gönüllülerimiz toplam gönüllü sayısının yüzde 2'sini oluşturmaktadır.

Siyasi partiler ve gönüllülerimiz tarafından Oy ve Ötesi'ne iletilen 181 bine yakın tutanak, birbirinden habersiz ve bağımsız üç farklı gönüllü tarafından teyit edilmek suretiyle internet ortamında birleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar YSK'nın resmi sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve tespit edilen farklılıklar itiraz süreleri içerisinde itiraz hakkı bulunan siyasi partiler ile doğrudan e-posta aracılığıyla; gönüllü ağı ve kamuoyuyla internet sitemiz üzerinden paylaşılmıştır.

7 HAZİRAN SEÇİM DEĞERLENDİRMESİ seçim sonrası değerlendirme toplantıları ve yaklaşık 10.694 gönüllümüzün doldurduğu "seçim sonrası geri bildirim anketi" aracılığıyla derlediğimiz saha deneyimlerimizi kamuoyuyla paylaşmayı hedeflemektedir.

Oy ve Ötesi seçimlerde 180.894 seçim sonuç tutanağı toplamıştır; bunların 56.661 tanesi Oy ve Ötesi gönüllülerinin buldukları sandıklardan aldıkları tutanaklar, geri kalan 124.233 tanesi ise siyasi partiler aracılığıyla edinilen tutanaklardır. Toplanan 180.894 tutanağın içerisinde T3 Tutanak Teyit Sistemi'nde okunamayanlar ve mükerrer tutanaklar yapılan analizlerde hesaba katılmamıştır. Bu şekilde 128.620 adet tutanak, teyit sisteminden geçirilerek doğrulanmıştır. Bu tutanakların analizi neticesinde Türkiye'de seçimlerdeki toplam 174.400 adet sandığın 128.620'sinin resmi sonuçlar ile karşılaştırması yapılmıştır. Bu rakam yüzdesel anlamda Türkiye'deki bütün sandıkların %74'ünü ifade etmektedir.

Oy ve Ötesi gönüllüleri, 7 Haziran'da seçim gününün aşağıda bahsi geçen sorunlar dışında büyük oranda usulüne uygun şekilde gerçekleşmiş olduğunu doğrulamaktadırlar. Yapılan gözlemler, halihazırda varolan sistemimizin sağlam bir yasal temeli ve uluslararası standartlarda başarılı bir uygulaması olan pek çok alanı olduğunu ortaya koymaktadır:

I SEÇMEN KATILIMI. Seçmenimizin 7 Haziran Genel Seçimleri'ne katılım oranı yurt içi, yurt dışı ve gümrük sandıkları dahil %83,92 olarak gerçekleşmiştir. Seçime katılma oranı sadece yurt içi sandıkları göz önüne alındığında ise %86,43'tür.² Bu oran karşılaştırmalı olarak incelendiğinde Türkiye'deki geçmiş seçimlere ve Batı demokrasilerinde düşüş trendinde olan seçim katılımına oranla gözle görülür bir şekilde yüksektir.³

I SİYASİ PARTİLERDEN KATILIM. 7 Haziran'da 20 siyasi parti seçime katılmış ve Türkiye genelinde 182 kişi bağımsız milletvekili için adaylığını koymuştur.

I SANDIKTA DENETİM. Siyasi partiler veya bağımsız adaylar sandıkların ne kadar çoğunda ve ne seviyede bilgili kurul üyeleri ve müşahitlerle denetim ve bilgilendirme yapabilirse, seçimlerin aynı oranda o parti ve tüm Türkiye adına demokratik hukuk devletinin gerekleri ile uyumlu ve bu bağlamda adil geçmesi sağlanabilmektedir.

I SİVİL TOPLUMUN SEÇİM SÜRECİNE KATILIMI. Türkiye'deki yasal düzenlemeler gereği sandık gözetmenleri siyasi partiler ve bağımsız adaylar tarafından görevlendirilerek görev yapabilmektedir.

Oy ve Ötesi vasıtasıyla müşahitlik yapmış gönüllüler arasından ilgili soruyu cevaplayan 10.258 kişiden alınan geri bildirimlerde, 4.924 gönüllümüz görev yaptıkları sandıklarda seçimin mevzuata uygun yürütülmesine ilişkin itiraz ve şikayetlerde bulduklarını ve bunlardan büyük çoğunluğunun olumlu sonuçlandığını belirtmektedir. Bu itiraz ve şikayetler, seçim sürecinde uygulanacak hukuki ve usuli kurallara ilişkin bilgilendirme ve bilinçlendirme gereksinimine bir kez daha işaret etmekte ve sivil toplumun seçim sürecine katılımının önemini göstermektedir.

Gönüllülerimizden gelen diğer geri bildirimlerde, gözetmen olarak seçim sürecinde görev yapmış olmaktan memnun oldukları, süreçte kendilerine ihtiyaç olduğunu düşündükleri ve tekrar görev yapmaya istekli oldukları görülmektedir.

² <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MV/D.pdf>
<http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MV/A.pdf>

³ Almond, Gabriel A., G. Bingham Powell, Jr., Kaare Strom, and Russell J. Dalton, eds. 2015. Comparative Politics Today: A World View., 11th ed. New York: Pearson Longman

I SEÇSİS. SEÇSİS sistemi, Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) tutanakları elektronik ortama aktararak sandık sonuçlarını birleştirdiği yazılımdır. YSK tarafından açıklanan resmi seçim sonuçları ile, gönüllülerimiz ve siyasi partiler aracılığı ile bize iletilmiş olan 181 bine yakın seçim tutanaklarındaki rakamsal sonuçlar karşılaştırıldığında bulunan farkların onbinde birlerle ifade edilecek oranda gerçekleştiği gözlemlenmiştir. YSK; tutanakların doğru olarak birleştirilmesine ilaveten, tutanak kopyalarını ve rakamsal veriyi hızla siyasi partilerle paylaşmış, birleştirme tutanaklarını da partilerin denetimine açmıştır. Elektronik ortamda tutanak kopyalarının paylaşımı ilk defa 7 Haziran seçimlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu yeni hizmet, şeffaflık ve denetim açısından önemli bir adımdır.

Seçim günü yaşanmış olduğu bildirilen belli başlı problemler ise şöyledir:

I ENGELLİ, YAŞLI VE OKURYAZAR OLMAYAN SEÇMENLER.

Uygulamada sıklıkla engelli, yaşlı veya okuryazar olmayan seçmenlerin seçme hakkını kullanmalarında, oy verme usulüne ilişkin sorunlar yaşanmaktadır. Mevzuata göre sadece fiziksel engelli seçmenler için oy verme işlemi sırasında refakat edilmesine izin verilmektedir. Buna rağmen, yaşlı veya okuryazar olmayan vatandaşlarımızın oy kullanmasına da refakat edildiği uygulamalar gözlemlenmiştir. Fiziksel engelli ve yaşlı seçmenler için kolay erişilebilir sandıkların bulunmaması sebebiyle sandıkların mevzuata aykırı şekilde binalardan dışarıya çıkarıldığı vakalar gözlemlenmiştir. Zihinsel engel gibi özel durumlar gerekçe gösterilerek aileleri tarafından oy kullanma işlemi esnasında refakat edilmesi talep edilen seçmenlerin

oy kullanıp kullanamayacağına dair sandık kurullarında farklı görüşlerin ortaya çıkmış olması gönüllülerimizin işaret ettiği konuların başında gelmektedir.

I TUTANAKLARIN SEÇİM SONRASI KAPIYA ASILMASI. Anketimize katılan müşahitlerden %21'i seçim sonuç tutanaklarının, oy sayım işlemi tamamlandıktan sonra, sandık kurulu başkanı tarafından seçim sonuç tutanağı doldurulduktan sonra oy kullanılan sınıf ya da odanın dışına asılmadığını bildirmiştir. Seçim sonuç tutanağı kopyalarının sandık kurulu başkanı tarafından oy kullanılan sınıf ya da odaların kapılarına asılması halinde ise; müşahitlerin görmesine fırsat olmadan koparılabildiği de görülmektedir.

I SANDIK KURULU. Sandık kurul başkanı ve üyelerinin büyük oranda seçim gününe ait işleyişi ilgili mevzuat ve usule uygun yönettiği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, bazı kurul başkanlarının seçime ilişkin düzenlemelerle YSK genelgesinin tüm detaylarına dair gerekli ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları; kurul başkanlarından net yönlendirme olmadığı durumlarda kargaşa ve tartışma yaşandığı bildirilmektedir.

I YETKİSİZ KİŞİLERİN OY VERME VE SAYIM SIRASINDA BULUNMASI.

Yetkisiz kişiler arasında kolluk kuvvetlerinin sandık alanında bulunabildiklerine dair gözlemler bazı bölgelerimizde öne çıkmaktadır. 298 Sayılı Seçim Kanununun 82.maddesi, sandık çevresinde, orada görev yapmak üzere yasa ile görevlendirilmiş olan kişiler dışında kolluk kuvveti mensubu bulunamayacağını, sandık çevresine ancak sandık çevresi düzenini bozanlar olması durumunda kolluk kuvveti çağırılacağını ve bu kuralın sayım için de geçerli olduğunu belirtmektedir.

I 142 BELGELİ SEÇMENLER İLE İLGİLİ YENİ UYGULAMADA

BELİRSİZLİKLER. 142 (Görev) belgesi ile ilgili 298 numaralı seçim kanunu ve 135 numaralı seçim genelgesinde yer alan yasal düzenleme ile seçim günü uygulamalarına dair farklı görüşler sandık başında karışıklıklara yol açmıştır. Yeni uygulamaya göre, sandık kurulunda resmi görev yapanlar ile görevli kolluk kuvvetlerine verilen görev belgelerinin üzerine oy kullanacakları okul ve sandık bilgileri eklenmiş ve seçmen listelerinde söz konusu belge ile oy kullanacak görevlilerin bilgileri hazır bulunmuştur. Bu uygulama, görev belgesinin kullanımına şeffaflık getirmiş olması bakımından bir iyileştirme olarak görülmektedir. Ancak değişiklikler ile ilgili yeterli bilgilendirme yapılmadığı için seçim günü farklı talep ve uygulamalar gözlemlenmiş ve bu durum oy kullanımı esnasında karışıklığa neden olmuştur.

Seçim günü **sandık başında bilgili görevliler ve gözlemciler bulunduğu sürece seçimlerin kurallara uygun bir şekilde işlediği gözlemlenmiştir.** Ancak seçim günü süreçlerinin ve uygulamalarının yasal gerekliliklerle uyumlu bir şekilde gerçekleşmediği örneklerle de önemli ölçüde rastlanmıştır. Bu örnekler, seçim günü sırasıyla “sandık hazırlıkları”, “oy kullanımı” ve “oy sayımı” ana başlıkları altında rakamsal bir şekilde değerlendirmemiz kapsamında bulunmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi yasal mevzuat ile ilgili bilgi seviyesinin artırılması hem sandık kurulu ve siyasi parti müşahitleri açısından hem de oy kullanan seçmenler açısından bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

Seçimlerin özgür ve adil bir ortamda gerçekleşmesi, kuşkusuz seçim gününün ötesinde bir çok alanda uygun ortamın sağlanmasına bağlıdır. Türkiye'nin de aralarında yer aldığı 57 katılımcı üye ülkeden oluşan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Türkiye Cumhuriyeti

yetkililerinin daveti üzerine 7 Haziran 2015 Milletvekili Seçimlerini gözlemlemek üzere Türkiye'ye gelmiş ve seçim sürecinin demokratik seçimlerle ilgili AGİT taahhütleri ile diğer uluslararası yükümlülükler ve standartlar ile birlikte ulusal mevzuata uygunluğunu değerlendirdiği bir rapor yayınlamıştır.⁴ AGİT gözlemci heyetinin 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı seçiminden itibaren yayınladığı raporlar; başta siyasetin finansmanının ve mali kaynakların denetiminin şeffaflığı, kamusal süreçlerdeki ve seçmen algısındaki önemi sebebiyle iletişim araçları ve medyanın eşitlikçi bir düzenleme sunması olmak üzere seçim sonuçlarını doğrudan etkileyebilecek noktalarda ivedilikle yol alınması gereken bir manzara çizmektedir. Bu bağlamda, seçim gününün gerek yasal ve bilişim altyapısının kurgulanmasında, gerekse bu derece karmaşık bir organizasyonun seçim gününde neredeyse sorunsuz yönetilmesinde örnek teşkil edecek bir başarıya imza atan ülkemizin seçim gününün ötesindeki konularda da siyasi partilere ve adaylara daha özgür ve adil bir seçim ortamı sağlamak adına gerekli adımları atacağına inanıyoruz.

Sivil toplumun seçim sürecine aktif katılımının sağlanması ve vatandaşlarımızın bu ihtiyaca yönelik olarak bilinçlendirilmesi, demokrasimiz açısından bir ihtiyaçtır. Oy ve Ötesi bu ve bir sonraki seçimlerde, ihtiyaç geçerli olduğu sürece, bağımsız ve tarafsız bir gönüllü organizasyonu olarak görev yapmaya devam edecektir.

4 Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT). 18 Ağustos 2015. Türkiye Cumhuriyeti Milletvekili Seçimleri 7 Haziran 2015 AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu <http://www.osce.org/odhr/elections/turkey/177926>

SEÇİM GÜNÜ SÜREÇLERİNİN GENEL İŞLEYİŞİ VE GÖREVLENDİRME

Türkiye’de seçim süreçleri ulusal seviyede Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından yönetilmektedir. Türkiye’nin seçim yönetim ve denetim organı olan YSK, 1950 tarih ve 5545 sayılı kanun ile kurulmuş, 1961 ve 1982 anayasalarında “Seçimlerin Genel Yönetimi ve Denetimi” başlığı altında yer alarak anayasal bir kurum olmuştur.⁵

YSK, il ve ilçe seçim kurullarının teşekkülünü sağlayarak seçim sürecinin il ve ilçe seviyelerinde kanun ve genelgelere uygun yönetilmesini sağlar. Seçim günü oy verme işlemlerinin yönetimini sağlayacak olan sandık kurullarının kurulması ilçe seçim kurullarının görevidir. Sandık kurullarının oluşumu ile görev ve yetkilerini düzenleyen genelge yine YSK’nın kabulü ile geçerlilik kazanır.

YSK’nın tarafsız ve bağımsız olması, seçimlerin güvenilirliği açısından büyük önem teşkil etmektedir. YSK’nın üyelerinin yürütme erki tarafından görevlendirilmemesi (ve yürütme erkini bu üyelerin görevlerine son verememesi), kurulun yürütme erkine hesap verme yükümlülüğünün olmaması ve bütçesinin kontrolünün tamamen kendisinde olması yasal zeminin kuvvetini gösterir. Türkiye’de YSK bu kriterlere uygun olarak bağımsız bir yapıdadır.

298 sayılı kanunun 11. maddesine göre YSK’nın yedi asil ve dört yedek olmak üzere onbir üyesi bulunur. Bu onbir üyenin altısı Yargıtay, beşi ise Danıştay Genel Kurulları tarafından seçilir. Daha sonra bu üyeler başkan ve başkanvekilini kendileri seçerler. Yargıtay ve Danıştay kurullarınca seçilmiş üyelerden ikişer kişi, başkan ve başkan vekilinin dahil edilmediği kura yolu ile yedek üye olarak ayrılır. 298 sayılı kanun madde 15’e göre “il seçim kurulu il merkezinde görev yapan en kıdemli hakimin başkanlığında merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra

gelen en kıdemli iki üyeden oluşur.⁶ İlçe seçim kurulunda ilçedeki en kıdemli hakim kurul başkanı görevini üstlenir. Kurulun iki üyesini kurul başkanı kamu görevlileri arasından belirler. Kalan üyeler ise ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan dört siyasi partiden birer asil ve birer yedek olmak üzere tamamlanır.

Siyasi partiler, ilçe seçim kurulu temsilcilerinin yanısıra belli şartları karşıladıkları takdirde il seçim kurulu ve Yüksek Seçim Kurulu’nda da temsilci bulundurma hakkına sahiptir. YSK’da bulunan temsilciler en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde en çok oy almış dört siyasi partiden birine mensup olmalı ve parti genel başkanı tarafından yazılı olarak görevlendirilmiş olmalıdır. Benzer şekilde bir siyasi partinin il seçim kurulunda temsilci bulundurabilmesi için sözkonusu ilde teşkilatının bulunması ve en son genel milletvekili seçiminde en çok oy alan dört partiden biri olması gerekmektedir.

Siyasi parti temsilcileri (kurul asil üyesi oldukları ilçe seçim kurulu haricinde) kurulun çalışma ve görüşmelerine katılma hakkına sahip olmalarına rağmen oy kullanamazlar, ancak görüş bildirdikleri takdirde “kurul [görüşleri] dinledikten sonra kendi arasında işi görüşerek karar verir ve kararı parti temsilcilerine bildirir.”⁷

⁵ T.C. Yüksek Seçim Kurulu. 2015. ‘YSK Tarihçe’. http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/YSKTarihce?_afrc._afrc.ctrl-state=csqn5rau0_4&wcnv.model=YSKUstMenu&_afrcLoop=410517280340715.

⁶ 298 No’lu Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Madde 15

⁷ 298 No’lu Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Madde 17/2

Sandık kurullarının oluşumu ile görev ve yetkileri 135 no'lu genelgede detaylandırılmıştır. Sandık kurulunda sandık başkanı hariç altı asil ve altı yedek üye bulunur, asil üyeleri ile kurul toplanır. Sandık kurulu başkanı, ilçe seçim kurulu başkanınca "sandığının kurulacağı seçim bölgesinin içindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi ün sahibi olmakla tanınmış, okur-yazar kimselerden" seçilir. Bunun için ilçe seçim kurulu başkanı ilçe seçim kurulunun siyasi partilerden olmayan üyelerine danışarak her sandık için bir liste oluşturur. İlçe seçim kurulunun siyasi partilerden seçilmiş asıl üyeleri de aynı şekilde her sandık için bir liste oluşturur ve sandık kurulu başkanı bu listelerdeki isimler arasından kura ile belirlenir. Sandık kurulu başkanının görev başına gelmemesi halinde yerine partili olmayan en yaşlı kurul üyesi başkanlık eder.

Son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş siyasi parti, kendilerine tanınan beş günlük süre içinde birer asıl ve birer yedek üye isimlerini bildirir ve ilçe seçim kurulu başkanı bu isimler arasından kurul üyelerini tamamlar. Sandık kurulu başkanı ve üyeleri seçim günü sabah saat 7'de ilk iş olarak and içerler. Sandık başında oy verme işlemi başlamadan veya oy verme sırasında asıl üyelerden biri ya da bir kaç görevini yapamazsa, yerlerine yedek üyeler geçer. Şayet kurul üyesi sayısı üçün altına düşerse, sandık kurulu başkanı kurulu o sandık alanında seçmen yeterliliğine sahip, okuryazar olanlar arasından seçtiği kimselerle sandık kurulu başkanı ve yeni görevlendirilenlerle beraber en az üç üye olacak şekilde tamamlar. Göreve gelmeyen veya bırakıp giden başkan veya üyenin yerine görevlendirilen kişi, başkan veya üye daha sonra gelse dahi görevini sürdürür.⁸

Sandık kurulunun görevleri, sandık hazırlıklarını tamamlamak,

sandık çevresinde düzenin sağlanması, seçmen listesinde olan veya görevlendirildiklerinden dolayı oylarını o sandıkta kullanacak kişilere imzalarını alarak oy kullanılmak, oy verme işleri hakkındaki şikayet ve itirazları karara bağlamak ve tutanağa geçirmek, oy sayım ve dökümünü ve oy tutanaklarının düzenlenmesini sağlamak ve gün sonunda oy pusulaları, zarfları, sayım cetvelleri, tutanak defteri, vb ilgili bütün evrak ve eşyayı mühürleyerek ilçe seçim kuruluna teslim etmek olarak özetlenebilir.⁹

298 sayılı Kanun'un 25. maddesi, siyasi partiler ve bağımsız adaylara sandık başı işlemlerini takip etmek üzere birer müşahit gönderme hakkını verir. Üçten fazla bağımsız adayın müşahiti olursa sandık kurulu başkanı aralarında ad çekerek üç bağımsız aday müşahitinin sandık başında kalmasına izin verir, diğer bağımsız aday müşahitleri sandık alanında kalabilirler. Müşahitlerin kamu hizmetlerinden yasaklı olmayan, ergin kimselerden olması şarttır.¹⁰

Sandık kurulu hazırlıkları müşahitlerin görebileceği şekilde tamamlar. Parti ve bağımsız aday müşahitleri, sandık çevresinde bulunma ve gün boyunca oy verme işlemlerini gözlemleme hakkının yanısıra sayım masası başında yer alabilir.¹¹

⁸ 135 No'lu Genelge Madde 2, 3, 4, 10, 11

⁹ 135 No'lu Genelge Madde 7

¹⁰ 135 No'lu Genelge Madde 19, 20

¹¹ 135 No'lu Genelge Madde 42

Müşahit, aynı partinin görevlendirdiği sandık kurulu üyesine öncelik vermek kaydıyla sandık sonuç tutanağının bir kopyasını alma hakkına¹² ve sandık kurulunun mühürleyerek hazırladığı torbanın ilçe seçim kuruluna teslimi için eşlik etme hakkına¹³ sahiptir. Bunların yanısıra, şikayete yetkilidir, yani "Sandık kurulu başkanlarının veya bu kurulların yaptıkları işlemlere veya aldıkları tedbirlere ve bunlara benzer sair işlemlerine veya herhangi bir kimsenin, 298 sayılı Kanun'un koyduğu yasaklara aykırı hareketlerine karşı, bu işlem veya tedbirlerin veya sair işlemlerinin düzeltilmesi veya bu Kanun'un koyduğu yasaklara uymayanların bu hareketlerinin önlenmesi için sandık kurullarına başvur[abilir]." ¹⁴

¹² 135 No'lu Genelge Madde 45

¹³ 135 No'lu Genelge Madde 47

¹⁴ 135 No'lu Genelge Madde 49-50

OY VE ÖTESİ'NİN SEÇİM GÜNÜ DEĞERLENDİRMESİ



GİRİŞ

56.608.817 kayıtlı seçmenin bulunduğu ve 47.507.467 milyon seçmenin oy kullandığı 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri %83,92 katılım oranıyla 7 Haziran 2015 günü gerçekleşmiştir. Oy ve Ötesi vasıtasıyla demokratik seçim süreçlerinin bir hukuk devletinde nasıl işlemesi gerektiği hakkında bilgilenen ve bu süreçlere aktif olarak katılmak talebi ile Oy ve Ötesi'ne başvuran 54.650 gönüllü, siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına Türkiye'nin 46 ili ve 173 ilçesinde sandık hazırlıkları, oy kullanımı ve oy sayımı süreçlerine gün boyu aktif olarak gözetmen sıfatıyla katılım göstermiştir.

**OY VE ÖTESİ'NİN VERDİĞİ SANDIK GÖZETMENLİĞİ
EĞİTİMLERİNE KATILMIŞ VE TARAFSIZLIK İLKELERİNE
DAİR GÖNÜLLÜ SÖZÜ'NÜ KABUL ETMİŞ OLAN
MÜŞAHİTLER, SEÇİM GÜNÜ, ÖNCESİNDE VE SONRASINDA
BU FAALİYETLERİNE İLİŞKİN OLARAK, HERHANGİ BİR
ÜCRET ÖDEMEDEN VE ALMADAN, GÖNÜLLÜLÜK ESASINA
SADIK KALARAK, SANDIK GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINA
KATKIDA BULUNMAK AMACIYLA GÖREV YAPMIŞTIR.**

Bu sürece hazırlık amacıyla Türkiye'nin farklı illerinde toplamda 522 saat yüzyüze eğitim verilmiş, internet üzerinden interaktif eğitimler yayınlanmış, Oy ve Ötesi hukuk çalışma grubu tarafından, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve ilgili yasal mevzuata uygun ve buna

dayalı, gönüllü müşahit rehberi hazırlanmış, seçimler ile ilgili objektif bilgilendirme ve bilinçlendirme amaçlı sosyal medya ve internet sitesi aktif bir şekilde kullanılmıştır.

7 HAZİRAN SEÇİM DEĞERLENDİRMESİ

Türkiye'nin çeşitli yerlerinde seçim günü sahada olan gönüllülerimizin gözlemleri ile T3 sistemi üzerinden işlenmiş tutanak verilerinden çıkan sonuçları detaylı olarak kamuoyuyla paylaşılmak amacıyla hazırlanmış ve seçim günü aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmiştir:

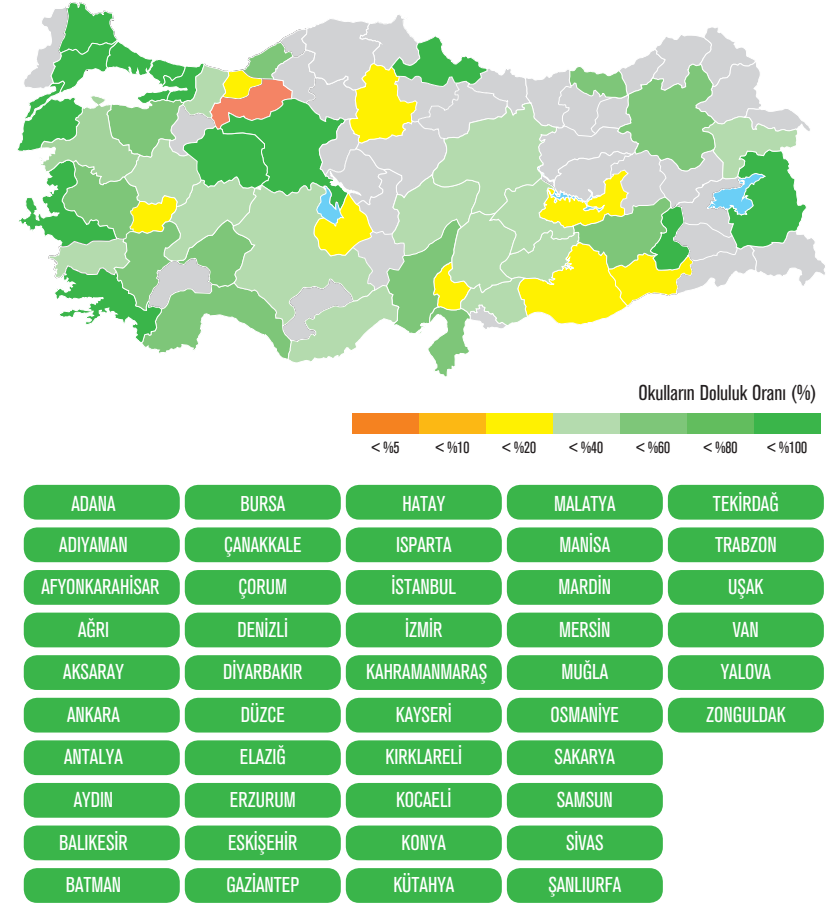
- I GÖNÜLLÜ GÖZLEMCİLİK
- I GERİ BİLDİRİM ANKETLERİ
- I GÖNÜLLÜLERİMİZ HAKKINDA
- I SEÇİM SABAHİ HAZIRLIKLARI
- I OY KULLANIMI
- I OY SAYIMI
- I BİRLEŞTİRME TUTANAKLARI VE SEÇİM SONUÇLARI
- I SİVİL TOPLUMUN SEÇİMLERE KATILIMI

GÖNÜLLÜ GÖZLEMÇİLİK

XXV. Milletvekili Genel Seçimleri, Oy ve Ötesi'nin 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri, Yalova'da tekrarlanan yerel seçimler, 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ardından dördüncü ve en geniş coğrafyada gözlemlendiği seçim olmuştur. Coğrafi önceliklendirme ilçeler bazında planlanmıştır. Merkezi, yüksek nüfusa sahip ve geçmiş seçimlerdeki verilere dayanarak ilk iki parti arasındaki oy farkı %3 ve altında olan 173 ilçede görev yapılmıştır.¹⁵

¹⁵ 40 ilde ilk defa görev yapmış olduğumuz 7 Haziran seçimlerinde, az nüfuslu il ve ilçeler ile köylerdeki uygulamalara dair gözlemlerimiz kısıtlıdır.

ŞEKİL 1 Oy ve Ötesi Gönüllülerinin Görev Yaptığı İller



GERİ BİLDİRİM ANKETLERİ

Seçim günü gönüllülerin geri bildirimlerinin toplanması ve değerlendirilmesi için gün içinde akıllı telefonlara gönderilen kısa bir mobil anket ve gün sonunda e-posta üzerinden gönderilen seçim sürecine dair daha detaylı bir geri bildirim anketi yapılmıştır. Seçim günü akıllı telefonlara gönderilen ve dört kısa sorudan oluşan mobil anket 10 Haziran 2015 tarihine kadar cevap kabul etmiştir ve mobil ankete 13 bin gönüllü katılmıştır. Sisteme kayıtlı tüm gönüllüler gerek eğitimlerde gerekse e-posta üzerinden seçim öncesinde ankete dair bilgilendirilmiş, ihtiyaç duyarlarsa bir seçim günlüğü tutmaları tavsiyesinde bulunulmuştur.

7 Haziran 2015 tarihinde gönderilen bir e-posta ve telefonlarına gönderilen bir kısa mesaj hatırlatması ile isteyen tüm gönüllüler seçim sonrası anketini doldurmaya yönlendirilmişlerdir.

Sistem 9 gün boyunca cevaplayıcıların girişini kabul etmiş, yani saha çalışması 7-18 Haziran tarihleri arasında internet üzerinden yapılan bir anketle gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların anket sorularına hem bilgisayarlarından hem de akıllı telefonlarından cevap verebileceği şekilde bir düzenleme yapılmıştır. Çoğu seçmeli, küçük bir kısmı da açık uçlu olmak üzere 34 sorudan oluşan anket yaklaşık 25-30 dakikada tamamlanabilecek şekilde hazırlanmış, seçim sabahı, oy

verme süreci, oy sayım süreci ve genel değerlendirme ve tutumlarına dair sorular içermiştir. 55 bin gönüllümüz içinden 10.694'ü geri bildirim anketini yanıtlamıştır.¹⁶ Bu kişilerin coğrafi dağılımı aşağıdaki gibidir. Yüzdesele olarak dağılıma bakıldığında anketin bölgesel dağılımı gönüllü dağılımına benzer gözükmektedir.

Anketin toplam doldurulma oranı %19'dur ve illere göre bu anketi dolduran gönüllülerin o ildeki toplam gönüllülere oranı %2 ile %29 arasında değişmektedir.

Raporda gönüllülerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlardan yer yer alıntılar yapılmış ve bu alıntılar tırnak işareti ile ayrıca belirtilmiştir. Böylece çeşitli deneyim ve görüşlerin de rapora yansıtılması hedeflenmiştir. Söz konusu alıntılar gönüllülerin öznel görüşlerini ifade etmektedir.

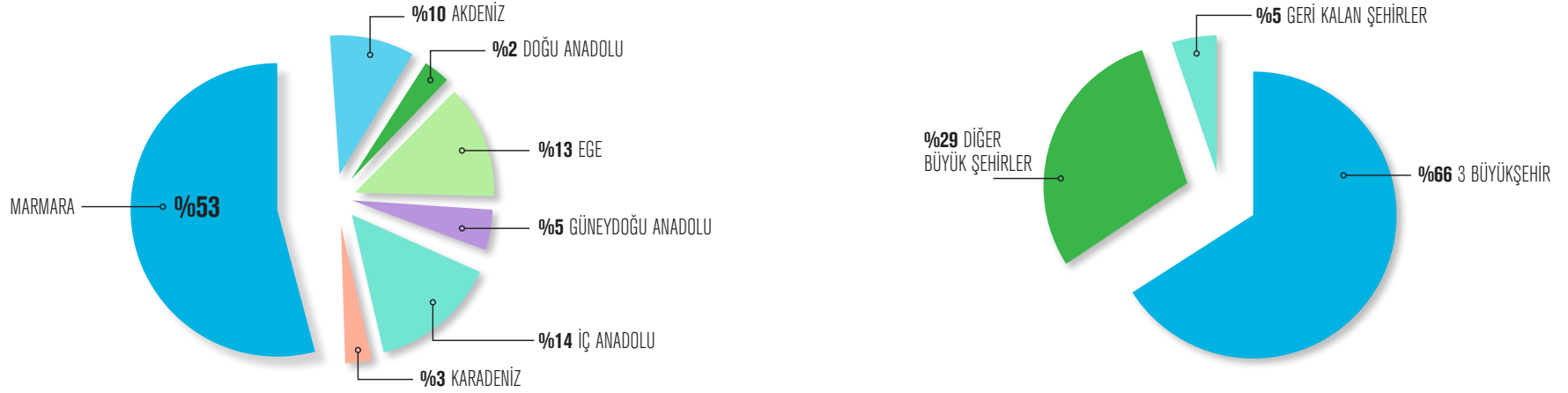
¹⁶ Ankette tüm soruları cevaplamak zorunlu kılınmamıştır. Her bir soruyu 11bin katılımcı içerisinden kaç kişinin cevaplamış olduğu aşağıdaki grafiklerde belirtilmektedir.

İL	ANKETİ DOLDURMA ORANI
ADANA	17%
ADYAMAN	7%
AFYONKARAHİSAR	13%
AĞRI	2%
AKSARAY	10%
ANKARA	22%
ANTALYA	20%
AYDIN	16%
BALIKESİR	19%
BATMAN	9%
BURSA	17%
ÇANAKKALE	13%
ÇORUM	8%
DENİZLİ	20%
DİYARBAKIR	12%
DÜZCE	13%
ELAZIĞ	7%
ERZURUM	14%
ESKİŞEHİR	22%
GAZİANTEP	13%
HATAY	19%
ISPARTA	10%
İSTANBUL	22%
İZMİR	20%

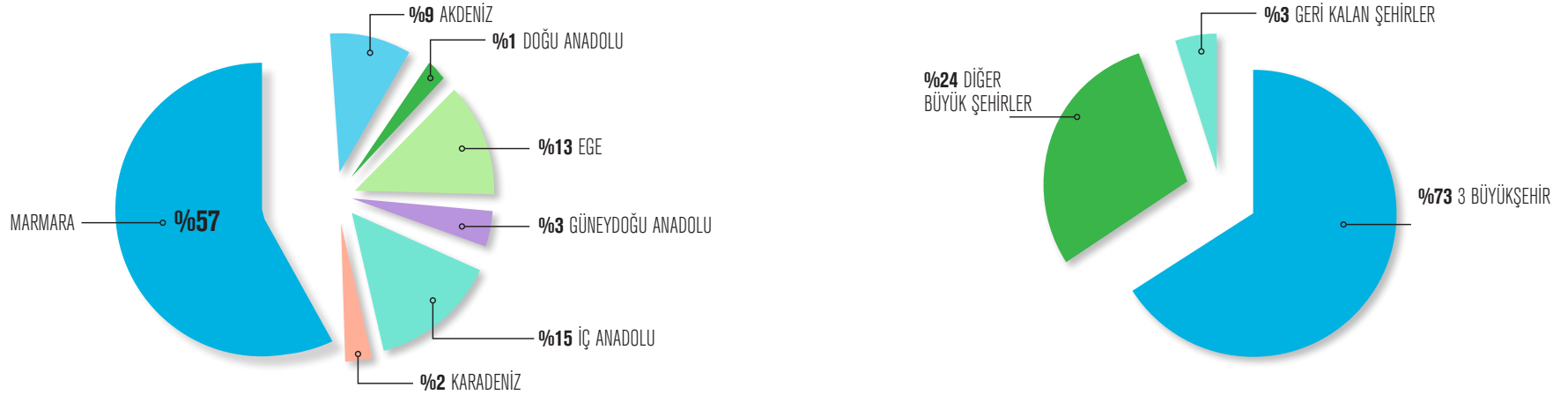
İL	ANKETİ DOLDURMA ORANI
KAHRAMANMARAŞ	6%
KAYSERİ	13%
KIRKLARELİ	10%
KOCAELİ	16%
KONYA	15%
KÜTAHYA	10%
MALATYA	14%
MANİSA	12%
MARDİN	7%
MERSİN	16%
MUĞLA	23%
OSMANİYE	29%
SAKARYA	15%
SAMSUN	18%
SİVAS	14%
ŞANLIURFA	9%
TEKİRDAĞ	18%
TRABZON	12%
UŞAK	14%
VAN	10%
YALOVA	17%
ZONGULDAK	10%

ŞEKİL 3 Oy ve Ötesi Gönüllüleri ile Ankete Katılan Gönüllülerin Bölgesel Karşılaştırması

GÖNÜLLÜ DAĞILIMI



ANKET CEVAPLARININ DAĞILIMI



GÖNÜLLÜLERİMİZ HAKKINDA

Anketi dolduran gönüllülerimizin %51'i kadın, %77'si 45 yaşın altında ve % 83'ü üniversite mezunudur.

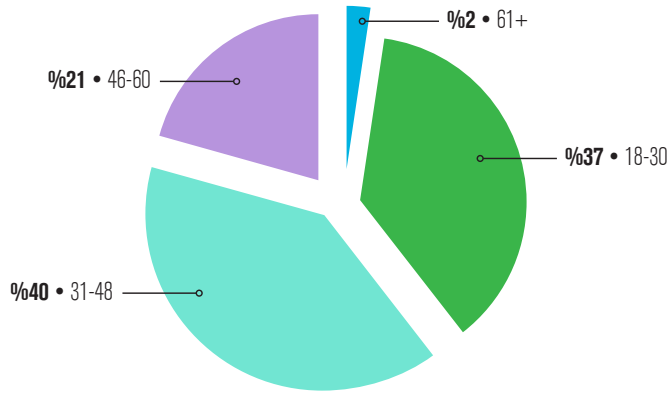
Gönüllüler, 46 ilin her birinde en az 2'ser kez yapılan eğitimlere katılarak ve internet üzerinden yayınladığımız eğitim videolarını, canlı yayında sunduğumuz soru/cevap programlarını izleyerek yasal mevzuat konusunda bilgilenmiştir.

Son günlerde dahi kayıt yaptıran gönüllülerimiz bu eğitimlerden çok faydalandıklarını, sandık başında bilgileriyle kendilerini güvende hissettiklerini belirtmişlerdir.

ERZURUM:

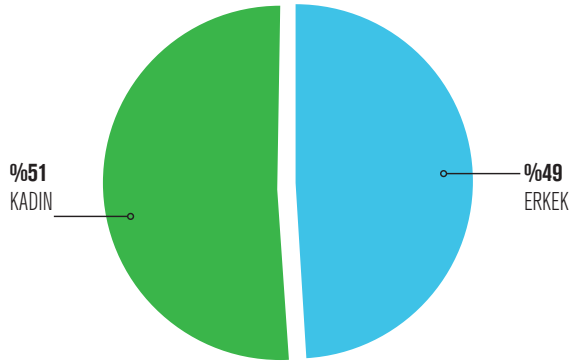
“Müşahit eğitimi etkiliydi, bu yüzden sürece hakimdim. Tarafsızlığımız, herkesin hakkını kurallar dahilinde gözetmemiz ve sandıkta kurduğumuz insani ilişkiler gerçekten fark yaratıyor. Bilgili olduğum için sorun olmadan uyarılarım dikkate alındı.”

GÖNÜLLÜLERİN YAŞ DAĞILIMI



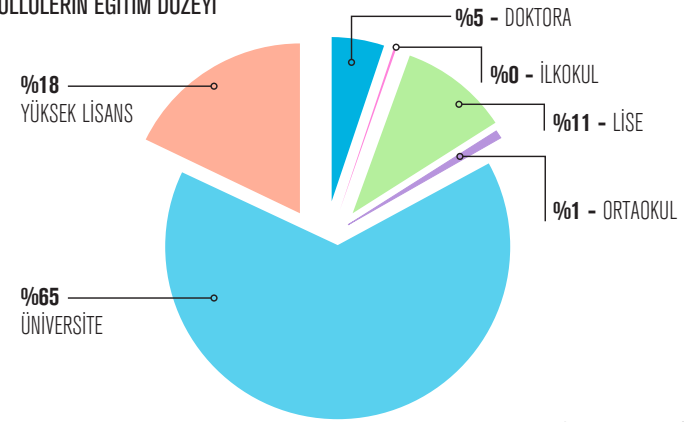
Toplam cevap sayısı: 10.694

GÖNÜLLÜLERİN CİNSİYET DAĞILIMI



Toplam cevap sayısı: 10.694

GÖNÜLLÜLERİN EĞİTİM DÜZEYİ



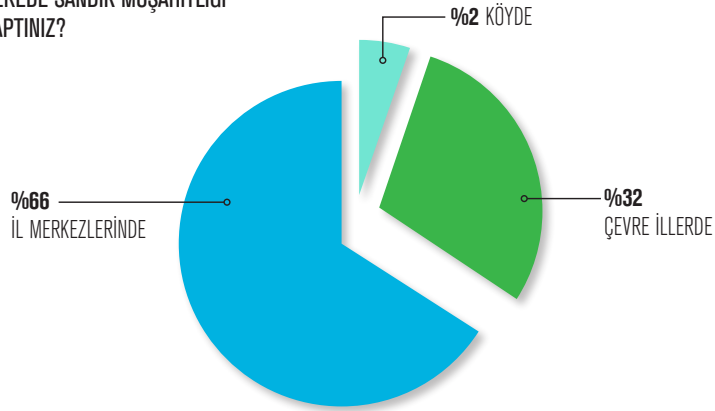
Toplam cevap sayısı: 10.680

Oy ve Ötesi gönüllülerinin yaklaşık üçte ikisi il merkezlerinde, üçte biri ise çevre ilçelerde gönüllü görev almıştır.

Köylerde görev alanların oranı ise %2'dir.

Tüm gönüllüler içerisinde 1.812 adet gönüllü avukat yer almıştır.

NEREDE SANDIK MÜŞAHİTLİĞİ YAPTINIZ?



.. Toplam cevap sayısı: 10.694

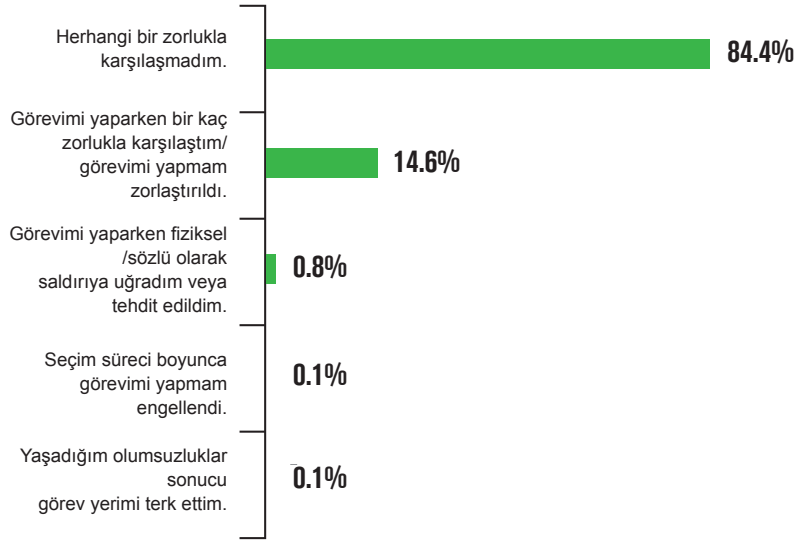
Anketimize göre Oy ve Ötesi gönüllülerinin tamamına yakını tüm gün sandık başında durmuştur.

Tüm gün sandık başında duran gönüllülerimizin yüzdesi 30 Mart 2014 seçimlerinden bu yana neredeyse hiç değişiklik göstermemiştir.¹⁷

Seçim sürecinde gazetmenlerin yasanın kendilerine tanıdığı hakları kullanabileceği ve bu anlamda gözlemcilik yapabileceği koşullar büyük ölçüde sandık kurulu, kurul başkanı ve görevli kişilerce sağlanmıştır. Bununla birlikte, anketimizi yanıtlayan gönüllülerimizden %16'sı (1.518 kişi) seçim süreci içinde bir takım zorluklar yaşadığını belirtmektedir. Gönüllülerimizin %1'i ise fiziksel veya sözlü saldırıya uğrayacak ve/veya görev yapmalarını engelleyecek ya da görev yerlerini terk etmelerine sebebiyet verecek ölçüde zorluk yaşadığını belirtmiştir.

¹⁷ Geri bildirimlere göre, sandık başında duran gönüllülerimizin 30 Mart 2014 seçimlerinde %97'si, 10 Ağustos 2014 seçimlerinde %98'i ve 7 Haziran 2015 seçimlerinde %96'sı tüm gün görev yaptıklarını belirtmektedir.

SEÇİM SÜRECİ BOYUNCA MÜŞAHİTLİK GÖREVİ YAPARKEN ZORLUK YAŞADINIZ MI?

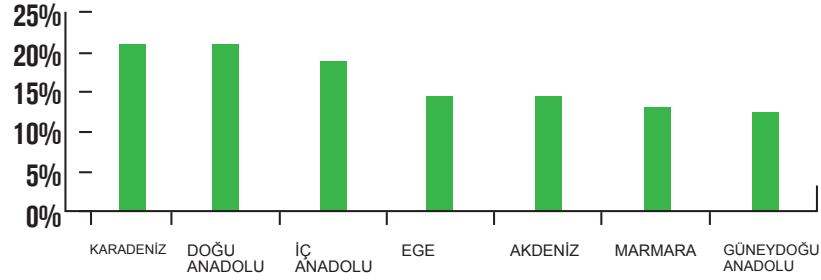


Toplam cevap sayısı: 9.761

Anketi yanıtlayan gönüllülerimizin yorumlarında fiziksel engeli olmayan kişilere refakat; başkası yerine oy kullanma uygulamaları; görev belgesi konusu ile kabinde fotoğraf çekilmesi durumu, karşılaşılan usulsüzlükler olarak sıklıkla dile getirilmiştir. Bunlar dışında oldukça seyrek gözlemlendiği bildirilmiş olan tehdit, görev engellenmesi ve/veya görev yerini terk etmek zorunda kalma gibi durumların bölgelere göre gözlemlenme oranları aşağıdaki tabloda detaylı yer almaktadır. Tehdit veya sözlü saldırı sebebiyle gönüllülerin görev yerlerini terk etmeleri veya kadınların oy kullanmasına eşlerinin seçme hakkını sınırlandıracak ya da engelleyecek biçimde müdahalesi gibi aşırı olarak değerlendirilebilecek uygulamalar seyrek yaşanmıştır.

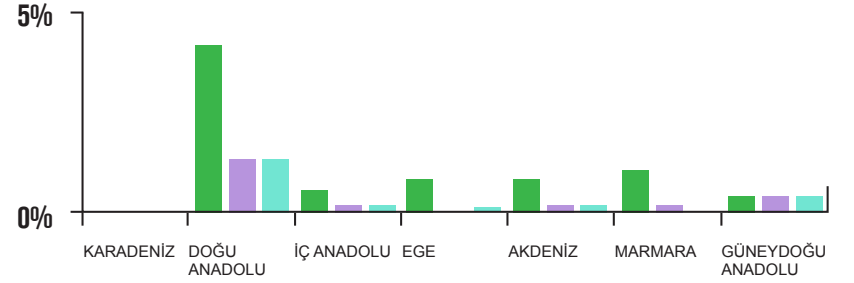
Yaşanılan zorlukların bölgeler içinde gözlem sıklığına bakıldığında ise; görev yapmayı zorlaştıran durumlar Karadeniz, Doğu Anadolu ve İç Anadolu'da diğer bölgelere göre ufak bir fark ile daha sık gerçekleşmiştir. Tehdit, görev engellenmesi ve/veya görev yerini terk etmek zorunda kalma gibi daha zorlayıcı durumların ise diğer bölgelere kıyasla Doğu Anadolu'da daha sıklıkla görüldüğü söylenebilir.

GÖREVİ SIRASINDA ZORLUKLA KARŞILAŞANLARIN BÖLGE İÇİNDEKİ PAYI



- Görevimi yaparken bir kaç zorlukla karşılaştım / görevimi yapmam zorlaştırdı.

ENGEL, TEHDİT VEYA GÖREVİ BIRAKMAK ZORUNDA KALMA GİBİ DURUMLAR YAŞAYANLARIN BÖLGE İÇİNDEKİ PAYI



- Görevimi yaparken fiziksel /sözlü olarak saldırıya uğradım veya tehdit edildim.
- Seçim süreci boyunca görevimi yapmam engellendi.
- Yaşadığım olumsuzluklar sonucu görev yerimi terk ettim.

SEÇİM SÜRESİ BOYUNCA MÜŞAHİTLİK GÖREVİ YAPARKEN ZORLUK YAŞADINIZ MI?

Herhangi bir zorlukla karşılaşmadım.

Görevimi yaparken bir kaç zorlukla karşılaştım / görevimi yapmam zorlaştırdı.

Görevimi yaparken fiziksel / sözlü olarak saldırıya uğradım veya tehdit edildim.

	Cevap sayısı	Bölge içindeki payı	Cevap sayısı	Bölge içindeki payı	Cevap sayısı	Bölge içindeki payı
Akdeniz	725	%85	122	%14	6	%1
D.Anadolu	74	%73	21	%21	4	%4
Ege	1041	%85	179	%15	9	%1
GD.Anadolu	208	%86	31	%13	1	%0
İç Anadolu	1185	%80	280	%19	7	%0
Karadeniz	129	%79	34	%21		
Marmara	4881	%86	753	%13	50	%1
Toplam	8243	%84	1420	%15	77	%1

Seçim süreci boyunca görevimi yapmam engellendi.

Yaşadığım olumsuzluklar sonucu görev yerimi terk ettim.

	Cevap sayısı	Bölge içindeki payı	Cevap sayısı	Bölge içindeki payı
Akdeniz	1	%0	1	%0
D.Anadolu	1	%1	1	%1
Ege	0	%0	1	%0
GD.Anadolu	1	%0	1	%0
İç Anadolu	2	%0	2	%0
Karadeniz				
Marmara	8	%0	2	%0
Toplam	13	%0	8	%0

Genel toplam: 9761

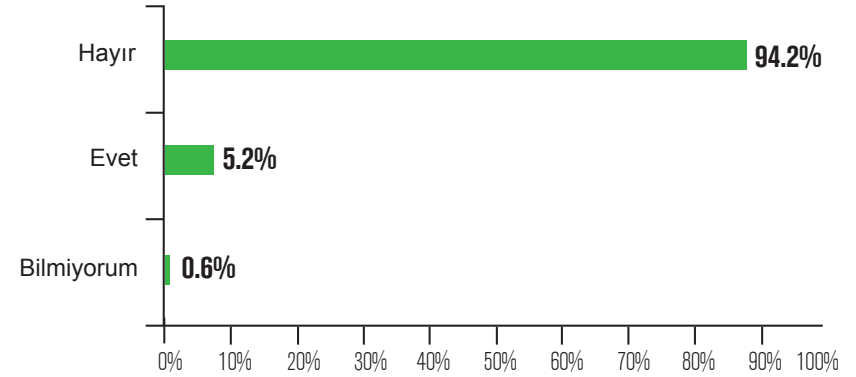
SEÇİM SABAHI HAZIRLIKLARI

Seçim sabahı hazırlıkları, sandık kurullarının oluşumu, tutanak defteri, sayım cetvelleri, tutanak kâğıtları, sandık numara etiketleri, seçmen listeleri, oy pusuları ve zarflarının hazırlanması ve kapalı oy verme kabininin oluşturulması gibi işleri içermektedir. Seçim sabahı, gönüllülerimizin gözlemlerine göre çoğu sandıkta sorunsuz ilerlemiştir. Anketimize göre, sandık alanında siyasi partilere ait rozet, amblem veya benzeri materyallere dair yasağın uyulmadığı durum %5,2 oranında gözlemlenmiştir. Gönüllülerin detaylı yorumlarında, oy pusulalarıyla ilgili öne çıkan bir saptama ise bağımsız adaylar ile siyasi partilerin oy pusulası üzerindeki konumunun seçmenler tarafından karıştırılmasının ciddi ölçüde geçersiz oya yol açmış olduğudur.

Gerekli seçim materyalleriyle ilgili eksikliklerin görüldüğünü belirten 441 kişi, eksiklikleri en çok zarflarda (%37), sonra oy pusulalarında (%33) gözlemlemiştir.

ŞEKİL 9 Seçim sabahı hazırlıkları sırasında yaşanan sorunlar

OY VERME YERİNDE SİYASİ PARTİ YA DA ADAY KAMPANYA MATERYALLERİ VAR MIYDI?

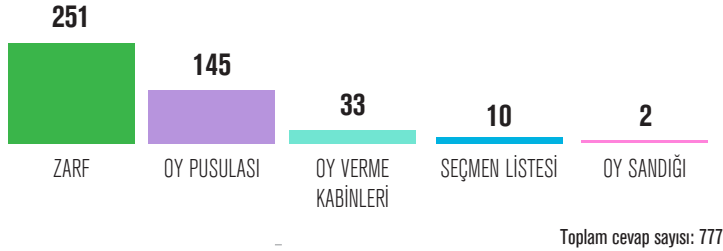


Toplam cevap sayısı: 10.652

ŞEKİL 10

Seçim materyal eksiklikleri

OY VERME YERİNDE GEREKLİ SEÇİM MATERYALLERİNDEN EKSİK VAR MIYDI?



İZMİR:

“Yaşlı bir çift, ellerindeki seçmen kağıtlarında başka sandıkta oy kullanacakları belirtildiği halde bizim seçmen listemizde görüldüğü için oy kullandırıldı.”

ZONGULDAK:

“Tutanak defteri eksikti. Talep edildi, geldi.”

İSTANBUL:

“Oy pusulasının grafik tasarımı hatalı olduğundan geçersiz oyların [çoğunluğu] hem partiye hem bağımsız adaya oy verilmesi ile oluştu.”

ADİYAMAN:

“Materyaller tamdı.”

İSTANBUL:

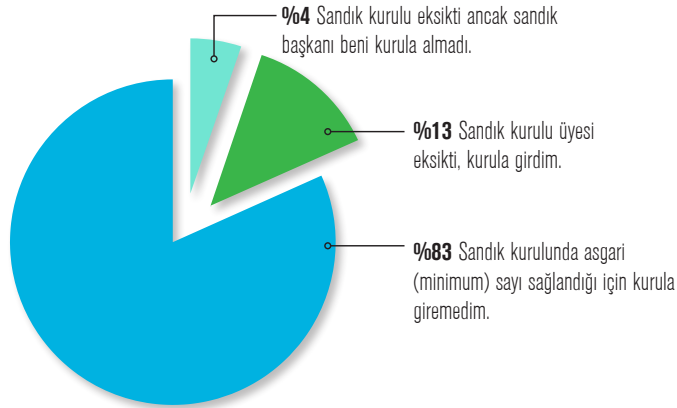
“Şikayet / itiraz tutanakları ve önem arz eden kırtasiye tarafınca karşılandı.”

ANKARA:

“Genelgeye göre zarfın üzerinde YSK amblemi, ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü olması gerekirken YSK dan gelen zarflarda (sandık kurulu mührü basılmadan önce) YSK amblemi ve 2 mühür vardı. Sandık kurulu mührü basılınca 3 mühür oldu.”

ŞEKİL 11

Sandık kurulunda görev yapabildiniz mi?



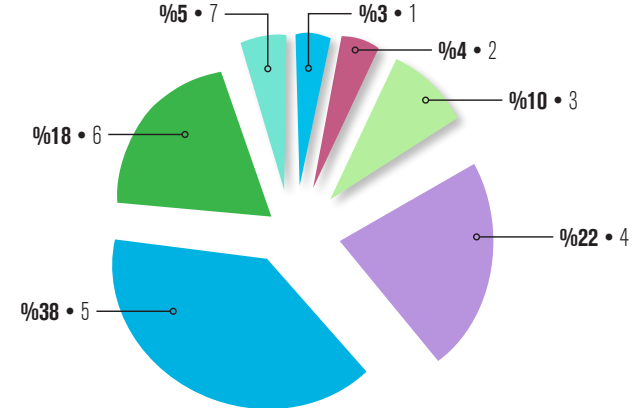
Toplam cevap sayısı: 9.272

Seçim sabahı hazırlıkları esnasında gözlemlenen bir durum da sandık kurulu üye adedinin güne başlarken yasal mevzuatta öngörülen asgari sayıyı sağlamaması olmuştur. İlgili soruyu yanıtlayan 10.320 gözlemcimizden %17'si sandık kurulundan sandıkta 3 ve altında sandık kurulu üye sayısı ile sandık kurulunun sayısının kanunen göreve başlanmasını gerektiren asgari sayıda olmadığı tespit edilmiştir.

Çoğu sandık kurulu başkanı, bu durumda sayıyı tamamlamak için sandıklarda siyasi partiler ya da bağımsız adaylar adına gözetmenleri kurula davet etmiştir. İlgili soruyu cevaplayan 9.272 anket katılımcısı gönüllünün %13'ü (1.169 gönüllü) bu şekilde kurula alındığını belirtmektedir.¹⁸ Gözlemcilerin %4'ü ise, kurul eksik olmasına rağmen kurula alınmadığını ifade etmiştir.

ŞEKİL 12

İlk gittiğinizde sandık kurulunda görevli kaç kişi vardı?

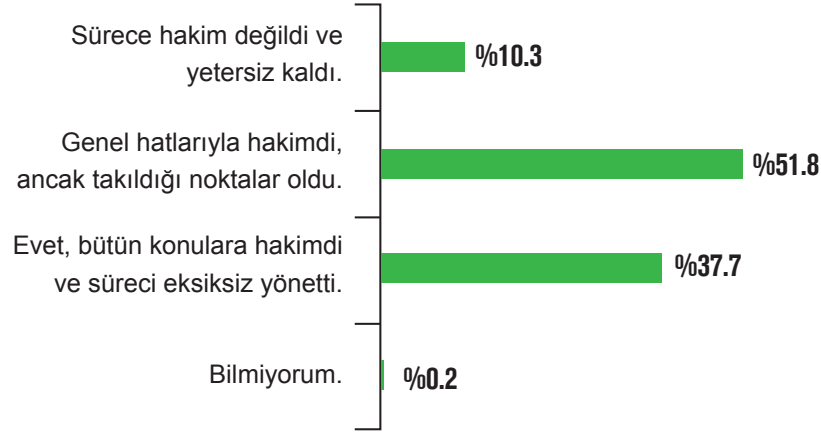


Toplam cevap sayısı: 10.320

Gönüllülerin bir kısmı, siyasi partiler ve bağımsız adaylar adına gözetmen olmak üzere görev aldıkları sandıklarda, göreve gelemeyen sandık kurulu resmi görevlilerinin yerine yasal mevzuata uygun olarak sandık kuruluna girmiş ve sürecin yürütücülüğünü de üstlenmiştir. Buna göre sandık kurullarına girme oranları 30 Mart Seçimleri'nde %20, 10 Ağustos Seçimleri'nde %25 ve 7 Haziran Seçimleri'nde %13 olarak gerçekleşmiştir.

¹⁸ Sandık kurulu eksik olduğunda yapılması gerekenler Genelge 135, M.11; Kanun 298, M.73 nolu yönetmelikte yer almaktadır. MADDE 11- Sandık başında, oy verme başlamadan önce veya oy verme sırasında, sandık kurulu üyelerinden biri veya birkaçı görevini yapmazsa, ceza hükümleri saklı kalmak üzere, yerine yedek üyelerden biri getirilir. Şayet, bu dahi mümkün olmaz ve kurul üyeleri sayısı üçten aşağı düşerse bu konu tutanağa geçirilir ve eksiklikler, o sandık alanında seçme yeterliliğine sahip, okur-yazar olanlar arasından başkanın seçeceği kişilerle tamamlanır (298/73)

SANDIK BAŞKANLARININ SEÇİM SÜRECİNE HAKİMİYETİ VE BİLGİ DURUMU



Toplam cevap sayısı: 10.550

Sandık kurullarıyla ilgili yaşanan önemli sorunlardan bir tanesinin sandık başkanlarının seçim sürecine hakimiyetiyle ilgili olduğu gözlemlenmiştir. Konuya hakim sandık başkanlarının oranı %38, genel hatlarıyla hakim olmasına rağmen bazı noktalarda kararsızlık yaşayanlar %52 ve sürece hakim olmayıp yetersiz kalan sandık başkanlarının oranı ise %10 olarak gözlemlenmiştir.

ANKARA:

“Sandık başkanı son derece dürüst, şeffaf, olaya hakim ve bilgilendiriciydi.”

UŞAK:

“Sandık başkanı seçim sonuçlarını sözlü olarak açıklarken benim uyarımla pusulalardaki evet mührünü gösterdi.”

İZMİR:

“Çuval sandık başkanı tarafından mühürlenmeden götürülmek istendi. İsrar ederek engel oldum.”

İSTANBUL:

“Tutanak doldurma işlemleri usulüne uygun yapılmadı. Kötü niyetten ziyade eğitimsizlik göze çarptı. Önceden imzalı sonuç tutanakları birden fazla kere dağıtıldı.”

İSTANBUL:

“Boş zarf ve pusulalar sayılıp ayrıldı ama mühürlenmeden sayım aşamasına geçildi. Zarfların geçersizliğinin kontrolünün yapılması zarf sayımından sonra sözle talep edildiğinde sandık kurulu üyeleri, sandık başkanı ve yardımcısının sözlü olarak uygunluk vermesine itiraz etmediler. Oy pusulaları geçerli olup olmadıklarına bakılmaksızın sayıldı. Bu konuda sözlü itiraz iletilince diğer sandık kurulu üyeleri oy pusulalarını inceledi. Arkasında mühür olmayan iki oy pusulası tespit edilip geçersiz kabul edildi.”

ZONGULDAK:

“Sandık başkanı 2 adet boş sandık sonuç tutanağı imzalatmak istedi. Bazı sandık kurulu üyeleri boş tutanağı imzaladı, ben müdahale edip tutanakların doldurulduktan sonra imzalanmasını sağladım.”

İZMİR:

“Sandık başkanı tutanak sayısını bildirmek istemedi, azarladı ancak bilgi edinme hakkımı engelleyemeyeceğini söyledim ve saydırdım. Kurul üyeleri genelgeden habersiz eksik bilgiyle çalışıyordu, uyardım ve kontrolün sıkılaştırmasını sağladım. Diğer parti müşahitleri arada geldiler, bilgisiz ve tepkisizdiler. Cep telefonu ile çekim yapılması ve bildirmem üzerine görüntüler sildirildi. Okuma yazma bilmeyenlerin veya yaşlıların yakınları içeri alınmadı ancak uyarı yapıldıktan sonra kurul başkanının da girmesi engellendi.”

OY KULLANIMI

Oy verme işlemi sırasında süreçlerin doğru takip edildiği tespit edilmiştir. 10.033 gözlemcinin geri bildirimlerine göre tüm seçmenler oy kullanmadan önce gerekli kimlik belgesini göstermiştir. 9.828 gözleme göre oy kullanan seçmenler seçmen listesinde işaretlenmiş ve 9.840 gözleme göre seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesini imzalamıştır. Buna karşın soruyu yanıtlayan gönüllülerimizden telefon ve fotoğraf makinelerinin kabin dışında bırakıldığına dair gözlem sayısı 6.251 olmuştur.

Oy kullanımı esnasında karşılaşılan sorunlardan dikkat çekici ölçüde öne çıkanı engelli veya okuryazar olmayanlara refakat edilmesi konusunda yaşanmıştır. Oy kullanımı esnasında 3.813 gönüllümüz sorun yaşandığını belirtmiştir. Bildirilen cevapların %61'i (2.640 adet gözlem) engelli veya okuryazar olmayanlara refakat edilmesi ile ilgili yanlış uygulamaları ifade etmektedir. 544 gönüllümüz oy çuvallarının asgari sayı olan 2 kişi refakat etmeden ilçe seçim kuruluna gönderildiğini (yaşanılan sorunlar içinde %12,5) belirtmiştir.

ŞEKİL 14 Oy verme süreçlerinin takibi

OY VERME İŞLEMİ SÜRECİNDE AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ EKSIKSİZ UYGULANDI?

10033

Tüm seçmenler oy kullanmadan önce gerekli kimlik bilgilerini gösterdi.

9828

Oy kullanan seçmenler seçmen listesinde işaretlendi.

9840

Seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesini imzaladı.

6251

Telefon ve fotoğraf makineleri kabin dışında bırakıldı.

Toplam cevap sayısı: 10.033

ŞEKİL 15

Oy verme süreçlerine dair gözlemlenen en önemli sorunlar

OY VERME SÜRECİNDE AŞAĞIDAKİLERDEN BİRİNİ YA DA BİRDEN FAZLASINI YAŞADIYSANIZ İŞARETLEYİNİZ *

2640

Engelli veya okuryazar olmayan vatandaşların oy kullanma süreçlerinde sıkıntılar yaşadı.

275

Seçmenler siyasi propogandaya maruz kaldı.

203

Seçmenler oylarını kapalı kabinde ve gizli olarak kullanamadılar.

171

Listede adı olup gerekli belgeleri ibraz edemeyen kişilerin oy kullanmasına izin verildi.

100

*Sonuç tutanağı doğru tutulmadı.
(Örnek: Sayılarla oynandı, kurul üyeleri yerine imzalar atıldı.)*

Toplam cevap sayısı: 3.813

* Grafikte sadece 100 ve daha fazla kez gözlemlenen sorunlar gösterilmiştir, geri kalanlar tabloda listelenmiştir.

OY VERME SÜRECİNDE
GÖZLEMLENEN SORUNLAR

Gözlem adedi

Gözlemler içinde
oluşturduğu yüzde

Engelli veya okur yazar olmayan vatandaşların oy kullanma süreçlerinde sıkıntılar yaşandı.	2640	%69.2
Seçmenler siyasi propogandaya maruz kaldı.	275	%7.2
Seçmenler oylarını kapalı kabinde ve gizli olarak kullanamadılar.	203	%5.3
Listede adı olup gerekli belgeleri ibraz edemeyen kişilerin oy kullanmasına izin verildi.	171	%4.5
Sonuç tutanağı doğru tutulmadı. (Örnek: sayılarla oynandı; kurul üyeleri yerine imzalar atıldı.)	100	%2.6
Damgasız oy pusulası ve/veya zarflar kullanıldı.	78	%2.0
Seçmenlerin gerekli belgeleri olmasına rağmen oy kullanmaları engellendi.	65	%1.7
Sandıklar, saat 17:00 olmadan açılmaya başlandı.	55	%1.5
Seçmenlere birden fazla oy pusulası verildi.	54	%1.4
Gruplar halinde oy kullanıldı.	50	%1.4
Sandıklar zamanında kapanmadı.	48	%1.3
Asker/polis tarafından gözetlme alınan seçmenler oldu.	47	%1.2
Önceden "Evet" mühürlü oy pusulası seçmenlere verildi.	15	%0.4
Seçmen listesi üzerinde bir dizi benzer imza vardı.	12	%0.3

TOPLAM

3813

%100

Engelli veya okuryazar olmayanların oy kullanma süreçleriyle ilgili yaşandığı bildirilen 2.640 sorunun bölgelerde görülme sıklığına bakıldığında ise rakamsal olarak az gözlem olmakla beraber Doğu Anadolu Bölgesi bu konuda öne çıkmaktadır.

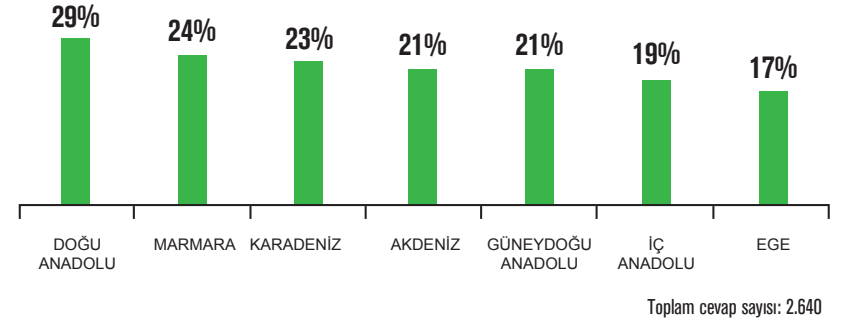
Gönüllülerimiz açık uçlu sorulara verdikleri detaylı cevaplarda da sıklıkla fiziki engeli olmayan seçmenlere bir refakatçinin usule aykırı biçimde eşlik ettiğine tanık olduklarını ve yer yer bunu önlemede güçlük çektiklerini belirtmişlerdir. Yapılan yorumlarda sandık kurulunun uygulaması gereken kuralların karıştırıldığı da gözlemlenmiştir. Seçmen listesinde yer alan yaşlı seçmenlere fiziksel engelleri bulunmadığı halde sadece yaşlı oldukları gerekçe gösterilerek refakat edildiği durumlar pek çok kez yaşanmıştır. Ayrıca okuma yazma bilmeyenlerle ilgili hatalı uygulamalar veya kimlik tespitinin eksik yapılarak oy kullandırılması gibi sorunlar da detaylı ifadelerde sıklıkla yer almaktadır.

Aynı şekilde seçmen listesinde yer alan, fiziksel engeli olmayan ve hakkında kısıtlılık kararı bulunmayan; fakat aileleri tarafından zihinsel engel gerekçe gösterilerek refakat edilmek istenen vatandaşların oy kullanması konusunda karışıklıklar yaşanmıştır. Zihinsel engele sahip olup olmadıkları konusunda tıbbi bir raporu bulunmayan kişilerin isimlerinin ve bilgilerinin seçmen listesinde yer alması durumunda bu kimselere oy kullandırılmasına dair sandık kurullarında görüş ayrılıkları olduğu bildirilmiştir. (Hakkında kısıtlılık kararı olan kimseler kanun gereği seçmen olamazlar.)¹⁹ Seçmen listesinde bulunan herkes ise seçmendir ve oy kullanabilir.

ŞEKİL 16

Engelli veya okuryazar olmayanların oy kullanımında yaşanan sorunların bölgesel karşılaştırması

ENGELLİ VE OKURYAZAR OLMAYANLARIN OY KULLANIMINDA YAŞANAN SORUNLARIN BÖLGELERDE GÖRÜLME SIKLIĞI



Ancak bu kimselerin fiziksel engelleri olmamasına rağmen, yasal mevzuata uygun olmayan şekilde, refakatçi ile oy kullandırıldığına, bu seçmenler yerine başka birine oy kullandırıldığına veya bu seçmenlerin oy kullanmasına mani olduğuna dair gözlemler öne çıkmıştır.

¹⁹ 298 Numaralı Kanun Madde 8 Seçmen olamayanları açıklamaktadır: "Aşağıdaki kimseler seçmen olamazlar: 1. Kısıtlı olanlar, 2. Kamu hizmetinden yasaklı olanlar."

Bedensel engeli olmayan vatandaşların veya zihinsel engele sahip oldukları gerekçe gösterilerek, oy kullanma işlemi esnasında refakat edilmek istenen vatandaşların yalnız başlarına oy kullanmamaları yasal mevzuata aykırı uygulamalardır.^{20/21}

Seçim sırasında haklarında kısıtlılık kararı olmayan ve oy kullanma sırasında refakat gerektirecek şekilde fiziksel engeli bulunmayan vatandaşların oy kabinine tek başlarına girerek oylarını kullanmaları gerektiği konusu vurgulanmalı, bu durum genelgede daha net bir şekilde ifade edilmelidir. Fiziksel engelli olan vatandaşlara özel durumundan kaynaklanan istisnai düzenleme bir yana, diğer tüm seçmenlerin oy verme işlemini yalnız başına gerçekleştirmesi gerektiği ve buna aykırı davranışlar hakkında cezai takibat yapılacağı hatırlatılmalıdır.

²⁰ Genelge 135 Madde 32 engellilerin oy kullanmasını açıklamaktadır: "Görme engelliler, felçliler, elleri eksik olanlar veya bu gibi bedeni engelleri açıkça belli olanlar o seçim çevresi seçmeni olan ve o sırada sandık alanında bulunan akrabalarından birinin, akrabası yoksa diğer herhangi bir seçmenin yardımı ile oylarını kullanabilirler. Bir seçmen birden fazla engelliye yardım edemez (298/93-2). Sandık kurulu başkan veya üyeleri, engelli seçmenlere yardım etmek amacıyla oy verme kabinine giremez, oy kullanma sırasında yardım edemez."

²¹ Genelge 135 Madde 35 kapalı oy verme yerine girme yasağını göstermektedir: "Sandık kurulu başkan veya üyeleri, oy verme sırasında seçmenlere yardım etmek amacıyla kapalı oy verme yerine giremez."

Oy pusulası ve sandığının sandık alanından dışarı çıkarıldığı gönüllülerimizin bir kısmı tarafından detaylı olarak anlatılmıştır. Bu durum, yasal mevzuatta bahsedilen engelli seçmenlerin sandıklarının zemin katta bulunması konusuyla ilgili uygulamaların her zaman yerine getirilemediğine işaret etmektedir.²² Fiziksel engelli seçmenlerin oy kullanmaları, mevzuattaki önlemler alınmadığı için veya oy kullanılan yerlerdeki fiziki koşullardan dolayı oldukça zor olabilmektedir. Engelli vatandaşlarımızın seçme haklarını usulüne uygun kullanabilmelerini sağlamak için, alınan önlemlerin artırılması gerekmektedir. Ayrıca seçim sırasında engelli vatandaşların oy kullanmasını sağlamak için sandığın yerinden kaldırıldığı, oy pusulası ve zarfın dışarı çıkartıldığı gözlemlenmektedir. Bu durumlar mevzuata açıkça aykırı olup seçim güvenliği açısından da sakıncalıdır. Bu nedenle bu türden uygulamaların önüne geçilmesini sağlayacak açık bir düzenlemeye genelgede yer verilmesi faydalı olacaktır.

²² Genelge 135 Madde 12 sandığın konulacağı yerin belirlenmesini açıklamaktadır: Sandığın konulacağı yer ilçe seçim kurulunun denetiminde sandık kurulunca kararlaştırılır. Sandığın konulacağı yerlerin belirlenmesinde, seçmenin oyunu kolaylıkla, serbestçe ve gizli şekilde verebilmesi göz önünde bulundurulur. Engelli seçmenlerin kayıtlı olduğu sandık seçmen listelerine ait sandıklar, bunların rahatlıkla ve kolaylıkla oy kullanmalarını sağlamak amacıyla binaların uygun yerlerine konulur (298/36-7, 74).

İSTANBUL:

“Yaşlılık gerekçesiyle refakatçileri tarafından yardım edilen yaşlı seçmenler oldu. Engelli olarak da yine yaşlı olup gözlerinin görmediğini belirten seçmenler oldu. Bazen başkan yardımcı olmak istedi, yasayı göstererek olmaması gerektiğini belirttim. Çoğunlukla oyu işaretledikten sonra sandık kenarında refakatçi oy pusulasını zarfa koydu.”

KONYA:

“Sandık başkanımız engelli ve okuma yazması olmayan maddelerini karıştırdı. Okuma yazma bilmeyenin yanında bir yakınını kabine soktu. O sırada başkana asıl olması gerekeni anlattım. Uzlaşmacı bir insandı ve yasaların yazılı olduğu kitapçığa baktık. Maddeleri karıştırdığını gördü. Hatasını anlayıp kabul etti.”

İSTANBUL:

“Okuma-yazma bilmeyen kadınların oy kabinine kocalarıyla girmesine izin verildi.”

İSTANBUL:

“Sandığımız 1. katta ve yaşlı ve engellilerin(60 kişi) özellikle verildiği bir sandıktı. Bir engel görmediği durumlarda sandık başkanı, oy verenin kendi başına oy kullanmasında ısrarcı oldu, kuruldaki ısrarlara rağmen, haksızlık yapamayız deyip görevini çok iyi yerine getirdi.”

ESKİŞEHİR:

“Oy kabinine sıklıkla birden fazla insan girdi, kimliksiz gelene biz tanıyoruz denildi.”

İZMİR:

“Özellikle engelli ve yaşlı vatandaşlarımız çok zorlandılar. Benim görev aldığım okulda asansör yoktu, 90 yaşında teyzeleri kucağımızda taşıdık oy kullanmaları için. Engelli ve yaşlı seçmenlerin zemin katlarda oy kullanabilmeleri için gereken ne ise yapılmalı.”

Diğer bir problem ise 142 (görev) belgesi ile ilgili 298 numaralı seçim kanunu ve 135 numaralı seçim genelgesinde yer alan yasal düzenlemenin uygulamasına ilişkin görüş farklılıklarından kaynaklanmıştır. Anketimize katılan gözetmenler arasında 715 kişi 142 (görev) belgesi ile ilgili karışıklıklar yaşandığını belirtmiştir. Örneğin, 107 sandıkta bu belgeye sahip seçmenlerin oy kullanma işlemini tamamlamalarının ardından görev belgesini teslim etmeyi reddettikleri, 168 sandıkta ise bu belgeye sahip seçmenlerin görev belgesini ibraz etmeden oy kullandıkları belirtilmiştir. Görev belgesi olan kişinin başka sandıkta görevli olmasına rağmen kayıtlı olduğu sandıkta oy kullanmak istediği durum ise 440 kez gözlemlenmiştir.

MANİSA:

“Manisa’da emniyet müdürlüğünün 142 belgesi dağıtmadığı söylenerek tüm polislere belgesiz oy kullandırıldı.”

ADANA:

“İsminin karşısında [görevli olduğu için] oy kullanamaz yazdığı halde oy kullandırıldı.”

ŞEKİL 17

142 (görev) belgesi ile ilgili yaşanan sorunlar

142 GÖREV BELGESİ İLE İLGİLİ HERHANGİ BİR SORUN YAŞANDI MI?
(YALNIZCA EVET CEVABI VERENLER)



Toplam cevap sayısı: 1.940

OY SAYIMI

Seçim sonrası anketinde gönüllülerimizin görüşlerine başvuru bir diğer konu da seçimin son aşaması olan oy sayımı ve birleştirme tutanaklarının hazırlanmasıdır. Kamuoyuna açık olarak gerçekleştirilmesi gereken bu süreçte ankete katılan 10 bin gönüllümüzden 612 kişi yasal mevzuatta öngörülen düzenin dışında bir uygulama tespit ettiğini belirtmiştir. Sayım işlemlerini ve oy pusulalarını açıkça göremediğini ifade edenlerin sayısı 204 kişi, sayımı izlemek isteyen seçmenlere izin verilmediğini gözlemleyenlerin sayısı ise 141 kişi olmuştur. Sayım sürecinde en çok öne çıkan konu ise oyların ilçe seçim kuruluna gönderilmesi olmuştur. 604 gözlemci oyların taşınması ile ilgili sorunlara dikkat çekmiştir. 60 gözlemci oyların ilçe seçim kuruluna gönderilmesinin usulüne uygun gerçekleşmediğini belirtmiştir. Ayrıca 544 gönüllü oy çuvallarının asgari sayı olan 2 kişi refakat etmeden ilçe seçim kuruluna gönderildiği problemini tespit etmiştir.

Zarflar, oy pusulaları, tutanaklar ve seçmen listelerinde sorun yaşandığına dair gözlem sayısı 1.183 olarak belirtilmiştir.

Gözlemlenen sorunların 344'ü zarflarda, 343'ü oy pusulalarında, 280'i tutanaklarda ve 216'sı seçmen listelerinde yaşanmıştır.

ŞEKİL 18 Oy sayım sürecinde yaşanan temel sorunlar

OY VERME SÜRECİNDE AŞAĞIDAKİLERDEN BİRİNİ YA DA BİR DEN FAZLASINI YAŞADIYSANIZ İŞARETLEYİNİZ *

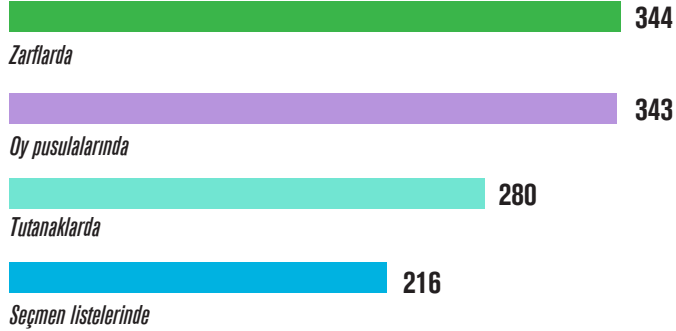


Toplam cevap sayısı: 3.813

ŞEKİL 19

Oy sayım sürecinde sorun gözlemlenen konular

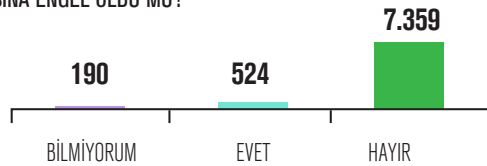
AŞAĞIDAKİLERDEN HERHANGİ BİRİNDE SORUN GÖZLEMLDİNİZ Mİ?



Toplam cevap sayısı: 1.458

ŞEKİL 20

Oy sayım alanındaki yetkisiz kişiler

OY SAYIM ALANINDA YETKİSİZ KİŞİLER VAR MIYDI?
EVET İSE BU KİŞİLER SANDIK GÖREVLİLERİNİN
GÖREV YAPMASINA ENGEL OLDU MU?

Toplam cevap sayısı: 8.073

Oy verme ve oy sayımı sırasında sandık çevresinde bulunmaya yasal olarak yetkisi olmadığı halde sandık çevresinde bulunan kişiler gözlemlenmiştir. 524 kişi oy sayımı sırasında sandık kurulunun işleyişine engel teşkil edecek yetkisiz kişilerin bulunduğunu belirtmektedir. Bu sayı ilgili soruyu cevaplayan 8.073 kişinin yaklaşık %6,5'ini temsil etmektedir. Diğer yandan oy sayımı sırasında yetkisiz kişilerin olup olmadığı konusunda gözlemlere dair açık uçlu sorularda gönüllülerimiz çoğunlukla gerekli uyarıyı yaptıklarını ve bir çok sefer yetkisiz kişilerin dışarı çıkarıldığını da belirtmiştir.

Benzer bir şekilde hem oy sayımı hem de oy verme işlemleri sırasında yetkisiz kişilerin gözlenip gözlenmediği konusunda anketin 11 bin katılımcısı içerisinde soruyu cevaplayan 1.860 kişinin 922 tanesi polis memurlarına işaret etmiştir. Bunun dışında 49 kişi özel güvenlik personeli, 33 kişi askeri personeli, 14 kişi zabıtayı ve 9 kişi korucuları gözlemlendiğini bildirmiştir.

ŞEKİL 21

Sandık çevresindeki yetkisiz kişiler

SANDIK ÇEVRESİNDE OY VERME VE OY SAYIMI
SIRASINDA ORADA BULUNMA YETKİSİZ OLMAYAN
KİŞİLER VAR MIYDI?

Toplam cevap sayısı: 1.860

Polis memurlarının kolluk kuvveti olarak ancak sandık başkanı tarafından çağrıldığında sandığa gelmeleri gerekmektedir.²³

Polis memurlarının oy sayımı sırasında bulunduğuna dair örneklerin bazıları bu durumun sayım sürecine engel teşkil etmediğini veya gerekli müdahale ile düzenin sağlandığını belirtirken bazı gönüllüler ise yetkisiz kişilerin gerginlik yarattığına dair tespitler yapmıştır.

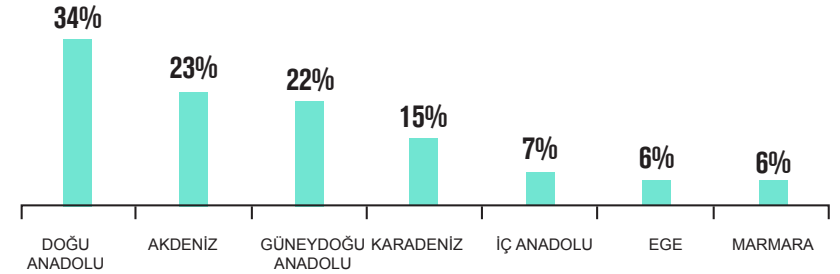
Kolluk kuvvetlerinin sayım işlemleri sırasında sandık çevresinde bulunup bulunamayacaklarına ilişkin açık bir düzenleme yapılmasında fayda olduğu düşünülmektedir. Bir yandan sayımın açıklığı ilkesi nedeniyle herkes gibi kolluk mensupları da sandık çevresinde bulunabilir gibi bir görüş ileri sürülebilir. Ancak sandık çevresinde orada görev yapmak üzere görevlendirilmiş olanlar dışında kolluk mensubu bulunmayacağı, sandık çevresine ancak sandık çevresi düzenini bozanlar olması durumunda kolluk kuvveti çağırılacağı ve bu kuralın sayım için de geçerli olduğunu öngören 298 Sayılı Seçim Kanunu, 82. madde uyarınca sayım işlemleri sırasında görevli kolluk güçlerinin sandık çevresinde değil, düzeni bozan biri olursa müdahale etmek üzere sandık alanında bulunması gerekmektedir.

Polislerin sandık başında bulunduğuna dair gözlemin bölgeler içinde gözlem sıklığına bakıldığında, bu durum diğer bölgelere kıyasla dikkat çekici ölçüde Doğu Anadolu'da gözlemlenmiştir. Doğu Anadolu'yu takiben, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu'da da anketi cevaplayan seçmenlerin bu soruyu cevaplama oranları diğer bölgelere

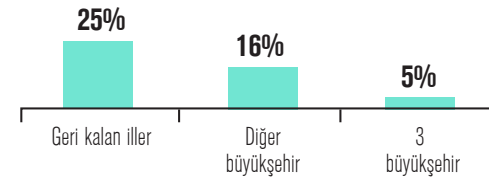
kıyasla önemli oranda daha yüksektir. Şehir kategorizasyonu olarak baktığımızda ise bu gözlemin 3 büyükşehir dışındaki şehir ve ilçelerde daha sıklıkla gözlemlendiğini ve ağırlığın büyükşehir olmayan şehirlerde ve ilçelerde olduğu tespit edilmiştir.

ŞEKİL 22 Oy verme ve sayım sırasında polislerin bölgelere göre karşılaştırması

OY VERME VE SAYIM SIRASINDA POLİSLERİN OLDUĞUNU GÖZLEMLEYENLERİN O BÖLGEDE ANKETE CEVAPLAYANLARA ORANI



SAYIM SIRASINDA POLİSLERE DAİR GÖZLEMLERİN İLGİLİ ŞEHİR KATEGORİSİNDE ANKETİ CEVAPLAYANLARA ORANI



²³ 298 No'lu Seçim Kanunu, Madde 82: Sandık çevresinde, sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler ve o sandıkta görevli müşahitler ile bina sorumluları ve çağrı üzerine gelen görevli kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz.

ADANA:

“Bir polis sayım sırasında sınıftaydı ancak sayıma herhangi bir müdahalesi olmadı. Uyarım sonrasında sınıfı terk etti.”

ANTALYA:

“Polis seçim tutanağı tutulurken ve çuval mühürlenirken, işlemin nasıl yapılması gerektiğine müdahale etmeye çalıştı. Engel oldum.”

BURSA:

“Bir muhtar adayı ve birkaç kişi, felçli bir kişi için mührün dışarı çıkarılması için baskı yaptı.”

TRABZON:

“Sivil giyinimli biri bizim sandıkta müşahit olmamasına karşın tehditlerle beni baskı altına alarak görevimi engellemeye çalıştı.”

ANKARA:

“Kapıya sürekli birileri gelip, tuttuğumuz çeteleleri kontrol edip bakıyor, durup biraz sonra yeniden geliyorlardı. Sandık Başkanı sıralarla kapattı da giremediler alana.”

MALATYA:

“Sandık görevlilerinden biri sayım esnasında ‘siz kenarda oturun; sadece duyduklarınızla haberdar olacaksınız, not almayacaksınız’ şeklinde konuşmaya başladı. Bunun bizim yasal hakkımız olduğunu söylediğimizde kabul etmek durumunda kaldı.”

DİYARBAKIR:

“Polisler seçmenin sayımı izlemesini engellemek istedi ancak sandık kurulunun itirazı sonucunda seçmen oy sayımını izledi.”

Bu örnekler haricinde sayıma müdahale etmeden izleme hakkı bulunan vatandaşların sayımı birçok sandıkta izleyebildiğine dair tespitler ise “kapalı oy, açık sayım” ilkesinin takip edildiğini göstermesi açısından sevindiricidir.

ANKARA:

“Salondan çıkarıldım. Avukatlar aracılığıyla tutanak tutuldu ve tekrar salona alındım.”

ÇORUM:

“Oy sayımını sayım masası başında izleyebilecek olmama rağmen zorluk çıkarıldı. Genelgenin 42. maddesini kurul başkanına göstererek sandık çevresinden masa başına alınmam gerektiğini belirttim, fakat salonun fiziksel şartlarından ve görme engelimden ötürü konumlandırıldığım mesafeden pusulaları göremedim. Ayrıca müşahit sayısı beşten az olmasına rağmen sabahtan itibaren masa başında bulunmama izin verilmedi, fiziki şartlar kısıtlıydı; masa başında müşahitler için yer ayrılmamıştı, oy verme işlemlerini sandık çevresinden izlemek durumunda kaldım.”

KAYSERİ:

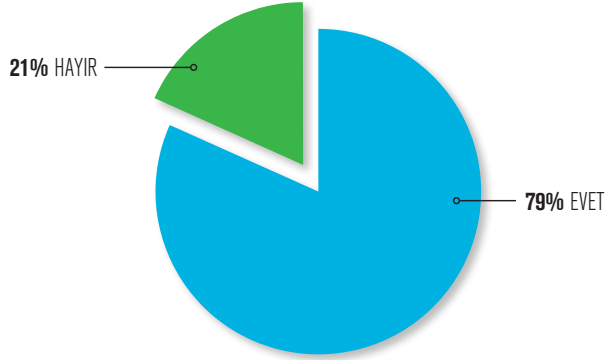
“Bulduğum sandık mükemmeldi. Sandık kurulu çok pozitifli.”

BALIKESİR:

“Birçok sandık başkanı tutanağın okul kapasına asılması gerektiğini bilmiyordu ve asılmadı.”

ŞEKİL 23 Sonuç tutanağının kapiya asılıp asılmadığı

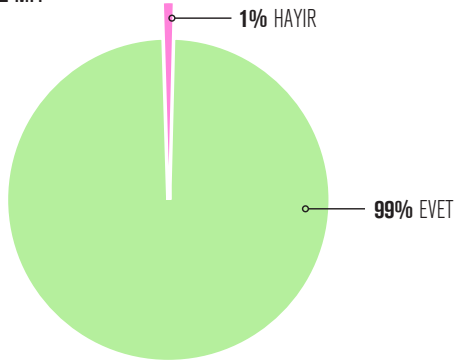
İNCELENMESİ İÇİN BİR TUTANAK
KOPYASI HEMEN KAPIYA ASILDI MI?



Toplam cevap sayısı: 10.043

ŞEKİL 24 Islak imzalı sayım sonuç tutanağını alan gönüllüler

ISLAK İMZALI SAYIM SONUÇ TUTANAĞININ ASLINI VEYA
FOTOKOPİSİNİ ALABİLDİNİZ Mİ?



Toplam cevap sayısı: 10.520

Oy sayımı sonrasında sonuçların incelenmesi için bir tutanak kopyasının hemen kapiya asıldığını söyleyen gözlemcilerin sayısı 7.966 iken (%79), 2.077 gözlemci (%21) tutanağın kapiya asılmadığını belirtmiştir. Seçim sonuç tutanağı kopyalarının sandık kurulu başkanı tarafından oy kullanılan sınıf ya da odaların kapılarına asılması halinde ise; müşahitlerin görmesine fırsat olmadan koparılabildiği de görülmektedir.

Gözlemcilerin %99'u (10.385 kişi) ıslak imzalı sayım sonuç tutanağının aslını veya fotokopisini alabildiğini belirtmiştir.

BİRLEŞTİRME TUTANAKLARI VE SEÇİM SONUÇLARI

Oy sayımı sonrasında açıklanan sandık sonuç tutanakları hem gözlemciler hem de siyasi partiler aracılığıyla toplanmış, Oy ve Ötesi'nin özgün yazılımı olan T3 Tutanak Teyit Sistemi üzerinden sonuç girişleri yapılmış ve böylece konsolide sonuçların doğrulanmasına ve YSK ile karşılaştırılmasına olanak sağlanmıştır. T3 Tutanak Teyit Sistemi; internet üzerinden çalışan bir uygulama ile ekranda taranmış tutanak görselindeki sonuçların girişinin yapılması alt yapısını sağlayan bir yazılımdır. Uygulamanın çalışma prensibi gereği taranmış bir tutanağın sonucunun sistemde gözükmesi için birbirinden habersiz en az üç kişi tarafından aynı sonucun girişinin yapılması, yani üç farklı kişi tarafından aynı sonucun teyit edilmesi gerekmektedir.

Türkiye genelinde toplam 180.894 tutanağın T3 Tutanak teyit sistemine girişı gerçekleştirilmiştir. Bunlardan 56.661 tanesi Oy ve Ötesi gözlemcileri tarafından toplanan, geri kalanı ise siyasi partiler aracılığıyla ulaşılan tutanaklar olmuştur.

Bazı sandıklara ait tutanakların farklı kopyalarının iki veya daha fazla kaynaktan tarafımıza iletildiğı de olmuştur.

Söz konusu T3 tutanak teyit sistemine seçim günü ve ertesi gün 25 bine yakın kullanıcı kayıt olmuş ve 15 binden fazla kullanıcı tarafından tutanak girişı yapılmıştır.

En çok tutanak girişı yapan kişi 1.976 adet tutanak girişı yapmıştır. Tutanak teyit sisteminde 795 bin defa tutanak teyidi yapılmış ve ortalama 4 girişı bir tutanak sonucuna dönüşmüştür. Bunlar arasında 2 bine yakın tutanak tarama sorunları nedeniyle okunamamıştır.

Aynı sandığa ait olan birden fazla tutanak girişleri ve okunamayan/teyit edilemeyen tutanaklar ayıklandığında Türkiye genelindeki toplam 174 bin sandığın 129 binine ait Oy ve Ötesi'nin özgün yazılımı vasıtasıyla veri girişini sağladığı sonuçlar ile Yüksek Seçim Kurulu'nun SEÇSİS sistemiyle yaptığı resmi sonuç girişlerinin karşılaştırılması yapılmıştır.

Böylece toplam sandık sayısının %74'üne ait sandık sonuç tutanağı içinde 34 milyon geçerli oy, resmi sonuçlarla karşılaştırılmıştır. Bunun neticesinde bulunan potansiyel farkların, parti ve il bazlı olarak bakıldığında on binde birlik oranlarla ifade edilebilecek ölçüde küçük sapmalara işaret ettiği tespit edilmiştir.

34 milyon üzerinde geçerli oy toplamı üzerinden yapılan Karşılaştırmada, yüzde hesabıyla, AKP için %0,052, CHP için %0,001, MHP için %0,003 fazla ve SP için %0,017 eksik oy farkı saptanmıştır.

Oy ve Ötesi gözlemcilerinin görev aldığı okullardan alınan 56.661 tutanak baz alınarak yapılan analizler sonucunda, en çok oy alan beş siyasi partiye ait gözlemlenen farklar sandık bazında aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Oy ve Ötesi bu karşılaştırma neticesinde elde ettiği tüm detaylı değerlendirmeleri 24 saat içinde tutanaklara itiraz hakkı bulunan siyasi partilere doğrudan iletmiş, gönüllü ağı ve kamuoyu ile internet sitesi üzerinden paylaşmıştır. Sandık bazında Oy ve Ötesi gönüllülerinin aldığı tutanakların T3 sistemiyle işlenmiş sonuçları (T3 sonuçları), taranmış tutanak görselleri ve T3 sonuçlarının il ve ilçe kırılımlı veri tablosu kamuoyuna açıklanmıştır.

ŞEKİL 25 Oy ve Ötesi gönüllülerinin topladığı tutanakların analizi

SİYASİ PARTİ	OLUMLU FARK ²⁴ (SANDIK ADEDİ)	OLUMSUZ FARK (SANDIK ADEDİ)
AKP	142	360
CHP	169	223
MHP	115	233
HDP	125	196
SP	167	140

Oy ve Ötesi'nin tutanaklarına ek olarak siyasi partiler aracılığıyla elde edilen toplam 129 bin sandığa ait tutanak baz alınarak yapılan analiz oy bazında aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

ŞEKİL 26 Siyasi partiler aracılığıyla elde edilen tutanakların analizi

SİYASİ PARTİ	OLUMLU FARK (Eksik yazılan oy sayısı)	OLUMSUZ FARK (Fazla yazılan oy sayısı)
AKP	8.421	26.301
CHP	11.179	11.360
MHP	3.394	7.060
HDP	3.858	4.949
SP	7.729	1.711

²⁴ Olumlu Fark: İlgili partiye az yazılan, düzeltildiği takdirde partiye daha fazla oy getirecek farklılıktır.

SİVİL TOPLUMUN SEÇİMLERE KATILIMI

7 Haziran seçimleri, gündemin yoğun ve çekişmeli olduğu bir konjonktürde gerçekleşmiştir. Seçim güvenliğine ilişkin endişeler basında ve sosyal medyada geniş yankı bulmuştur. 2015 yılının Nisan ayında yapılan bir seçmen eğilimleri araştırmasına²⁵ göre, seçimlerin adil olmayacağını düşünen seçmen oranı 2007’de %28, 2011’de %30 iken, 2015’te %43’e çıkmıştır.

Seçim süreçlerinin işleyişine, oy verme süreçlerinin usulüne uygun bir şekilde yürütülmesine yönelik bir denetim ve doğrulama mekanizması olarak hem siyasi partilerin, hem de sivil toplumun katılımı önem kazanmıştır.

Seçimlerde gözetmen görevi, gönüllülerimiz tarafından bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

Anketimizi yanıtlayan kişilerden %98’i (10.071 müşahit), görevinde etkili olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Aynı şekilde 10.259 kişi (%99) Oy ve Ötesi’ne gelecekteki seçimlerde ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılardan %92’si tekrar gönüllü olacağını belirtirken, %97’si tanıdığı kişilere Oy ve Ötesi’ni tavsiye edeceğini belirtmiştir. Gönüllülerden %48’i itiraz veya şikayette bulduklarını belirtmiştir (4.924 kişi). Ayrı bir soruda şikayetlerinin durumu sorgulandığında %90’ının olumlu sonuçlandığı ifade edilmiştir.

İZMİR:

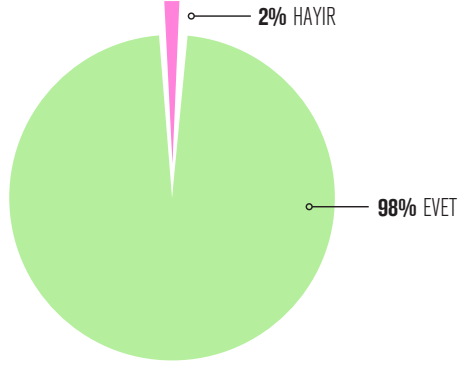
“Adaletli ve doğru bir seçim için her kurulun bir gözlemciye ihtiyaç duyduğunu ve gözlem altında daha doğru ve sistemli işlediğini gözlemlediğim için müşahit olarak bu süreçte çok etkili olduğumuzu düşünüyorum.”

²⁵ Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ali Çarkoğlu’nun liderliğinde yapılan “Haziran 2015 Seçimlerine Giderken Kamuoyu Dinamikleri” başlıklı karşılaştırmalı seçmen eğilimleri araştırması, 19 Mart - 26 Nisan 2015 tarihlerinde 49 ilde 2 bin 201 katılımcı ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. http://t24.com.tr/files/20150506015156_20150505232435_ali-carkoglu-2015-secim-arastirmasi-sunum-4.pdf

ŞEKİL 27

Türkiye’de bağımsız sandık gözlemcilerine duyulan ihtiyaç

BU SÜREÇTE GÖZLEMCİLİĞİNİZİN ETKİLİ OLDUĞUNA İNANIYOR MUSUNUZ?

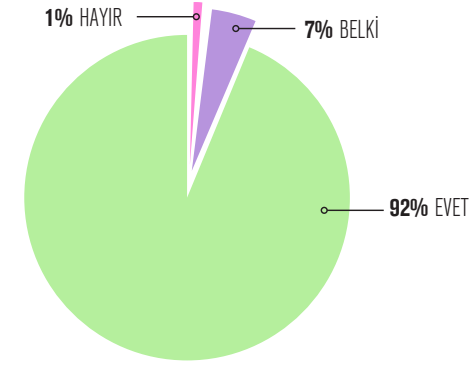


Toplam cevap sayısı: 10.246

ŞEKİL 28

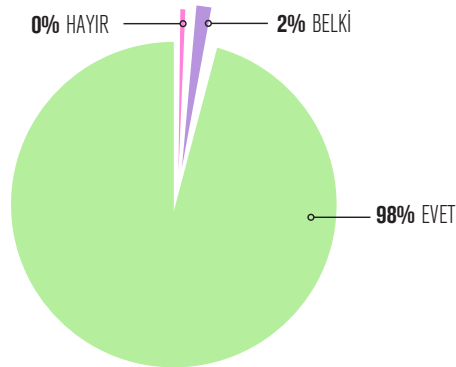
Islak imzalı sayım sonuç tutanağını alan gönüllüler

ISLAK İMZALI SAYIM SONUÇ TUTANAĞININ ASLINI VEYA FOTOKOPİSİNİ ALABİLDİNİZ Mİ?



Toplam cevap sayısı: 10.402

ARKADAŞLARINIZA TAVSİYE EDER MİSİNİZ?

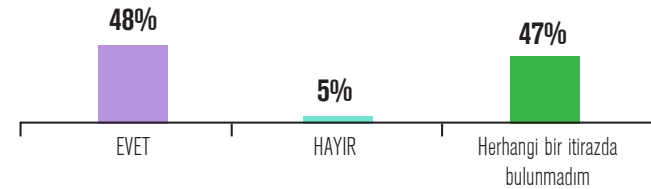


Toplam cevap sayısı: 10.375

ŞEKİL 29

İtirazların olumlu / olumsuz sonuçlanması

HERHANGİ BİR ŞİKAYET VE İTİRAZINIZ OLUMLU SONUÇLANDI MI?



Toplam cevap sayısı: 10.344

SONUÇ

7 Haziran Seçim Değerlendirmesi sonucunda; Türkiye'nin çeşitli yerlerinde seçim günü sahada olan gönüllülerimizin gözlemleri ile T3 sistemi üzerinden işlenmiş tutanak verilerinden çıkan sonuçlar detaylı olarak incelenmiştir. Oy ve Ötesi vasıtasıyla demokratik seçim süreçleri hakkında bilgilenen ve bu süreçlere aktif olarak katılmak isteyen 55 bin gönüllü, gözlem yaptıkları sandıklarda seçimlerin, bahsi geçen sorunlar dışında, büyük oranda usulüne uygun şekilde gerçekleştiğini teyit etmektedir.

Seçmenimizin seçime katılım oranı yurt içi, yurt dışı ve gümrük sandıkları dahil olarak %83,92 olarak gerçekleşmiştir.²⁶ Bu oran karşılaştırmalı olarak incelendiğinde Batı demokrasilerindeki seçim katılımına kıyasla gözle görülür bir şekilde yüksektir. ²⁷

20 siyasi parti seçimlere katılmış ve Türkiye genelinde 182 kişi bağımsız milletvekilliği için aday olmuştur. Siyasi parti teşkilatları sandık başında denetim ve bilgilendirme yapabildiği oranda, olası hataların önüne geçilerek seçimlerin adaletili geçmesi sağlanabilmektedir. **Bu noktada siyasi partilerin sandık başında temsil yetleri (her sandıkta müşahit bulundurmaları) ve müşahitlerin seçim sürecine ilişkin eğitimlerine önem vermeleri seçimlerin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 298 sayılı Seçim Kanunu ve ilgili yasal mevzuat ile uyumlu şekilde gerçekleşmesi için belirleyici olmaktadır.**

Aynı kapasitede saha organizasyonuna sahip olmayan bağımsız adaylar için ise bu durum sorun teşkil etmektedir.

SEÇSİS sistemi, YSK tarafından kullanılan tutanakların elektronik ortama aktarılması sonucu birleştirildiği yazılımdır. YSK tarafından açıklanan sonuçlar ile gönüllü müşahitler ve siyasi partiler aracılığı ile ulaşılan 129 bin tutanak karşılaştırıldığında bulunan farklar on binde birlerle ifade edilecek düzeyde, "kabul edilebilir hata payı" içerisinde. YSK, gerekli teknik altyapıyı kurarak hem tutanak kopyalarının hem de sayısal sonuçların seçim bitiminde siyasi partilere erişimini sağlamıştır. YSK'nın elektronik ortamda tutanak kopyalarının ilk defa paylaşımına olanak vermesi, şeffaflık ve denetim açısından önemli bir adımdır. Tüm bu süreç içerisinde Yüksek Seçim Kurulu birleştirme tutanaklarını doğru bir biçimde birleştirmiştir ve birleştirme tutanaklarında yaşanabilecek sorunları da partilerin denetimine açmıştır. **Türkiye'deki yasal düzenlemeler gereği sandık gözetmenleri siyasi partiler ve adaylar tarafından görevlendirilerek görev yapabilmektedir. Oy ve Ötesi vasıtasıyla gönüllü olarak sürece gözetmen sıfatıyla katılan kişilerden alınan geri bildirimlerde sıklıkla ifade edilen; seçim mevzuatına hakim olunmasının kritikliği yönündedir.**

²⁶ <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MV/D.pdf>

²⁷ Almond , Gabriel A. , G. Bingham Powell , Jr. , Kaare Strom , and Russell J. Dalton , eds. 2015 . Comparative Politics Today: A World View. , 11th ed. New York : Pearson Longman

Türkiye'nin farklı yerlerinden gelen gönüllü yorumlarındaki ortak nokta, gönüllülerin seçim mevzuatı konusundaki bilgileri ile sandık kurulunun işleyişine katkı sağladıkları ve hatalı uygulamaları yerinde önlemeleri olmuştur.

Özellikle oy kullanma ve sayımı süreçleri boyunca kurallara aykırı işleyişin gözlemlendiği durumlarda, gerektiğinde yazılı itiraz ve şikayetlerde bulduklarını ve bunlardan büyük çoğunluğunun olumlu sonuçlandığı belirtilmektedir. Bu itiraz ve şikayetler seçim sürecinde uygulanacak kurallara ilişkin bilgilendirme ve bilinçlendirme gereksinimine işaret etmektedir ve sivil toplumun seçim sürecine katılımının önemini göstermektedir.

Yapılan gözlem ve değerlendirmeler sonucunda belli başlı sorunlar dışında seçim gününün kapsamlı ve sistematik usulsüzlüklerle karşılaşılmadan yürütüldüğü gözlemlenmiştir. Seçim günü yaşanmış olduğu bildirilen önemli problemler şöyledir:

- I Engelli, yaşlı ve okuryazar olmayan seçmenlere refakat uygulamaları
- I Tutanakların seçim sonrası kapıya asılması
- I Sandık kurullarının kanun ve uygulamalar bilgi seviyesindeki farklılıklar
- I Yetkisiz kişilerin oy verme ve sayım sırasında bulunması
- I 142 (görev) belgeli seçmenler ile ilgili uygulamada belirsizlikler

7 Haziran Genel Seçimleri'nde sandık başında bilgili ve yetkin kurul üyeleri ve müşahitler bulunduğu sürece seçimlerin kurallara uygun bir şekilde işleyebildiği gözlemlenmiştir. Ancak seçim günü süreçlerinin ve uygulamalarının genelgelere uygun şekilde takip edilmediği örnekler de önemli ölçüde rastlanmıştır ve bu örnekler seçim günü sandık hazırlıkları, oy kullanımı ve oy sayımı ana başlıkları altında rakamsal bir şekilde ilgili bölümlerde raporlanmıştır. Daha önce ifade edildiği gibi mevzuat ile ilgili

bilgi seviyesinin artırılması hem sandık kurulu ve siyasi parti müşahitleri açısından hem de seçmenler açısından bir gereksinim olarak öne çıkmaktadır.

Seçimlerin özgür ve adil bir ortamda gerçekleşmesi, kuşkusuz seçim gününün ötesinde bir çok alanda uygun ortamın sağlanmasına bağlıdır. Özellikle Avrupa'nın farklı ülkelerinden üyelerden oluşan AGİT gözlemci heyetinin 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı seçiminden itibaren yayınladığı raporlar; başta kampanya finansmanının şeffaflığı, medyanın adaylara verdiği yerdeki oransal dağılım, devlet kaynaklarının seçim amaçlı kullanılması olmak üzere seçim sonuçlarını doğrudan etkileyebilecek noktalarda ivedilikle yol alınması gereken bir manzara çizmektedir. Bu bağlamda, seçim gününün gerek yasal ve bilişim altyapısının kurgulanmasında, gerekse bu derece karmaşık bir organizasyonun seçim gününde neredeyse sorunsuz yönetilmesinde örnek teşkil edecek bir başarıya imza atan ülkemizin seçim gününün ötesindeki konularda da siyasi partilere ve adaylara daha özgür ve adil bir seçim ortamı sağlamak adına gerekli adımları atacağına inanıyoruz.

Sivil toplumun seçim sürecine aktif katılımının sağlanması ve vatandaşlarımızın bu ihtiyaca yönelik olarak bilinçlendirilmesi, hem tüm seçmenlerimizin haklarının gözetilmesi, hem de kamuoyunda adil bir seçim süreci yaşandığına dair inancın kuvvetlendirilmesi açısından önemlidir. Oy ve Ötesi vasıtasıyla görev yapan müşahitlerden gelen geri bildirimlerde, gönüllülerimizin büyük çoğunluğunun gözetmen olarak seçim sürecinde görev yapmış olmaktan memnun oldukları, süreçte kendilerine ihtiyaç olduğunu düşündükleri ve tekrar görev yapmaya istekli oldukları görülmektedir.

KAYNAKÇA

- 135 Sayılı Genelge Sandık Kurullarının Oluşumu ile Görev ve Yetkileri, Ankara - 2015
- 298 Numaralı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 27/4/1961, Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 2/5/1961 Sayı: 10796, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 4 Cilt: 1 Sayfa: 2553
- Almond, Gabriel A., G. Bingham Powell, Jr., Kaare Strom, and Russell J. Dalton, eds. 2015. Comparative Politics Today: A World View., 11th ed. New York: Pearson Longman
- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT). 18 Ağustos 2015. *Türkiye Cumhuriyeti Milletvekili Seçimleri 7 Haziran 2015 AGİT/DKİHB Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Sonuç Raporu* <http://www.osce.org/odihr/elections/turkey/177926>
- Bağımsız Seçim İzleme Platformu (Eşit Haklar İçin İzleme Derneği) 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanı Seçimi Gözlem Raporu. 2014 Yayına Hazırlayanlar Dr. D. Çiğdem Sever, E. Ezra Elbistan, G. Zekiye Şenol, Nejat Taştan, Selin Dağıstanlı. Ek 3 : Seçim İzlemede Kullanılan Formlar. Sayfa 56-61 <http://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2014/12/Cumhurbaşkanı-Seçimi-Raporu.pdf>
- Çarkoğlu, Ali, ve Erdem Aytaç. 2015. *Haziran 2015 Seçimlerine Giderken Kamuoyu Dinamikleri*. Açık Toplum Vakfı. http://t24.com.tr/files/20150506015156_20150505232435_ali-carkoglu-2015-secim-arastirmasi-sunum-4.pdf.
- İstanbul - BİA Haber Merkezi 10 Ağustos 2014, *12 Yılın Katılım Oranları ve 30 Mart Dağılımı* <http://bianet.org/bianet/siyaset/157722-son-12-yilin-katilim-oranlari-ve-30-mart-dagilimi>
- Oy ve Ötesi Derneği. 10 Haziran 2015. *55.000'in Üzerinde Oy Ve Ötesi Gönüllüsü 7 Haziran'da Sandıklara Sahip Çıktı!*
- Oy ve Ötesi Derneği. 2015. *İl Bazında T3 Ve Resmi Sonuç Fark Analizi*. <http://oyveotesi.org/wp-content/uploads/2015/06/il-bazinda-T3-resmi-sonuc-fark-analizi.pdf>.
- Oy ve Ötesi Derneği. 2015. *Oy ve Ötesi Seçim Günü Araştırması*.
- T.C. Yüksek Seçim Kurulu. 2015. 'YSK Tarihçe'. http://www.ysk.gov.tr/ysk/faces/YSKTarihce?_adf.ctrl-state=csqn5rau0_4&wcnv.model=YSKUstMenu&_afrLoop=410517280340715. 'Seçim Arşivi'. <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/2015MV/D.pdf>

EK 1. Oy ve Ötesi'nin 10 Haziran Günü Yaptığı Basın Duyurusu



55.000'İN ÜZERİNDE OY VE ÖTESİ GÖNÜLLÜSÜ 7 HAZİRAN'DA SANDIKLARA SAHİP ÇIKTI!

46 il ve 173 ilçede sandık başına giden Oy ve Ötesi gönüllüleri seçimlerin güvenli ve kanunlara uygun bir ortamda yapılmasına katkıda bulundular. Toplam seçmen oyunun üçte birine doğrudan temas eden gönüllüler, 180.894 sonuç tutanağını Oy ve Ötesi'nin oy sayımı sağlama yazılımı T3'e yüklediler. 2015 Genel Seçimlerine dair değerlendirme raporunu kısa bir süre içinde kamuoyu ile paylaşacak olan Oy ve Ötesi platformu, sandık güvenliği ve seçim süreçlerine dair çalışmalarını sürdürecektir.

Türkiye'de sandık güvenliği ve seçim süreçlerine dair bilincin artması için çalışmalar yürüten, bu amaçla demokrasinin temel ayağı olan seçim süreçlerine katılmak isteyen vatandaşlar için bir çatı olmak üzere kurulan, bu doğrultuda katılımcı demokrasi gereklerine uygun olarak, istekli vatandaşların seçim hakkında bilgilencmeleri ve isteklilerin siyasi partiler adına gözetmen olarak bilinçli şekilde görev yapabilmeleri için faaliyet gösteren Oy ve Ötesi platformu, Türkiye'nin 7 bölgesinde, 46 il ve 173 ilçedeki 55.000'in üzerindeki gönüllüsüyle 2015 Milletvekili Genel Seçimlerinde sandık güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulundu. Önceki seçimlere kıyasla çok daha geniş bir gönüllü ağı oluşturmayı başaran Oy ve Ötesi, seçim öncesinde düzenlediği ayrıntılı eğitimler ve

buluşmaların yanı sıra, sunduğu hızlı bilgi akışı ile sandık seferberliğinin tüm ülkeye yayılmasına önayak oldu.

Seçmen Oylarının Üçte Birine Doğrudan Temasla, Hatadan Caydırıcı Gönüllü Ağı

7 Haziran günü bölge sorumluları, ilçe sorumluları, bina sorumluları, avukatlar ve sandık sorumlularından oluşan Oy ve Ötesi gönüllüleri, Türkiye'nin birçok noktasında kanunsuz işlemleri ve hataları tutanaklarla kayıt altına alarak usulsüzlüklere karşı caydırıcı bir rol oynadılar. Oy ve Ötesi, sonuç itibarıyla seçimlerde kullanılan oyların 1/3'ünün usulüne uygun bir süreçten geçerek kullanıldığından emin oldu. 7 Haziran Genel Seçimlerine yönelik ayrıntılı bir değerlendirme raporunu ilk 48 saat içerisinde farklılıklardan etkilenen siyasi partilerle itiraz süreleri dahilinde paylaşan Oy ve Ötesi, raporun detaylı sonuçlarını da akabinde kamuoyu ve gönüllüleriyle paylaştı. Oy ve Ötesi'nin sandık kurullarından gerek gönüllüleri gerekse siyasi partiler aracılığıyla elde ettiği toplam 180.894 seçim tutanağı, Türkiye Tutanak Teyit (T3) adı verilen yazılıma girildi. Türkiye'deki 174.400 sandıktan 128.620'sinin T3 ve Resmi sonuç karşılaştırması yapıldı.

SONUÇ: T3 ve resmi sonuçlar karşılaştırmasında genel toplama etkisi olacak bir sapma tespit edilmedi.

Toplam sandık sayısının %74'üne, yani 128.620 sandığa ait sonuç tutanağı içindeki 34 milyon geçerli oy, T3 aracılığıyla resmi sonuçlarla karşılaştırıldı. Hem Oy ve Ötesi gönüllüleri hem de siyasi partiler aracılığıyla elde edilen tutanaklar T3 gönüllüleri tarafından üçlü doğrulama sisteminden geçerek okundu. Yüksek Seçim Kurulu'nun SEÇSİS sistemiyle yaptığı sonuç girişlerinin, T3 ile karşılaştırılması neticesinde bulunan potansiyel farklar, parti ve il bazlı olarak bakıldığında bindelik oranlarla ifade edilebilecek ölçüde küçük oranlara işaret ediyor.

34 milyon üzerinde geçerli oy toplamı üzerinden yapılan karşılaştırmada, yüzde hesabıyla, AKP için %0.052, CHP için %0,001 MHP için %0.01, HDP için %0.003 fazla ve SP için %0.017 eksik oy farkı tespit edilmiştir.

Oy ve Ötesi bu karşılaştırma neticesinde el ettiği tüm detaylı değerlendirmeleri söz verdiği saatlerde tutanaklarla itiraz hakkı bulunan siyasi partiler, gönüllü ağı ve kamuoyu ile internet sitesi üzerinden paylaştı: <http://oyveotesi.org/7-haziran-2015-genel-secim-sonuc-degerlendirmeleri/>

“Sahip çıktığımız zaman çarkları iyi işleyen bir seçim sistemimiz var; gelecek seçimlerde de sandık güvenliğiyle ilgili katkılarımızı sürdüreceğiz.”

Seçimlerdeki gönüllü katılımını değerlendiren Oy ve Ötesi Ekibi şunları söyledi: “55.000'in üzerindeki Oy ve Ötesi gönüllüsü 7 Haziran günü seçimlerin kanun ve yönetmeliklere uygun olarak gerçekleştirilmesi için çok büyük bir çaba ve özveri sergiledi. Sistemin işleyişini ortaya çıkardı, seçim sistemine sahip çıktı. Özgüvenli duruşları, sakinlikleri, uzlaşmacı ve çözüm odaklı tavırlarıyla sandık kurullarının önemli bileşenleri haline gelen tüm gönüllülerimize, çağrı merkezimize, güvenimize

güven katan avukat gönüllülerimize ve seçim gününün işleyişine katkıda bulunan tüm resmi sandık görevlilerine, tarafsız ve bağımsız duruşumuza anlayış ve saygıyla yaklaşarak bize destek olan siyasi partilere en içten teşekkürlerimizi iletiyoruz. Oy ve Ötesi gönüllüleri, gösterdikleri bu insanüstü çabayla demokrasinin en büyük şenliği olan seçim süreçlerine katılma haklarını kullanmış ve seçimlerin şeffaf ve adil olarak gerçekleşmesine büyük katkı sağlamışlardır. Oy ve Ötesi, gönüllü sayısını sürekli olarak artırarak bundan sonraki seçimlerde de vatandaşların seçimlerin adil ve şeffaf şekilde gerçekleşmesine katkı sağlamaları için üzerine düşen görevi yapmayı sürdürecektir.”

Bilgi için: www.oyveotesi.org

EK 2. Oy ve Ötesi'nin Gönüllü Sözü



GÖNÜLLÜ SÖZÜ

Oy ve Ötesi Derneği'nin ("Dernek"), genel olarak Demek Tüzüğü'ne uygun olarak sürdürdüğü faaliyetleri ve Özel olarak 7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilmesi planlanan Genel Seçimler'e ilişkin olarak seçimlerin şeffaf, adil ve kanunlara uygun yürütülmesi amacı ile yapılacak sandık başkanlığı, üyeliği ve gözetmenlik dahil ve bununla sınırlı olmamak üzere yapılan çalışmalarında ("Faaliyet") görev alacağım. Bu görevi yerine getirirken, Oy ve Ötesi'nin manifestosunda paylaştığı değer ve ülkeler ışığında, ve özellikle aşağıdaki konularda belirtilen kurallar çerçevesinde hareket edeceğime söz veriyorum.

1. E-POSTA KULLANIMI

Dernek, Faaliyet'in gerçekleştirilmesi amacı ile kullanılmak üzere, aldığım görev gerektirirse, bana"oyveotesi.org" uzantılı bir e-posta adresi sağlayabilir. Bu e-posta adresini sadece Faaliyet kapsamı ve amacı ile sınırlı olarak kullanacağım ve e-posta adresi üzerinden yaptığım yazışmalar benim şahsi sorumluluğumdadır.

2. GİZLİLİK

2.1 Faaliyet çerçevesinde bazı gizli bilgilerin Gönüllü ile paylaşılması muhtemeldir. "Gizli Bilgi" üçüncü kişiler tarafından bilinmeyen veya üçüncü kişilerin erişimine açık olmayan özellikle öncelikle Dernek gönüllüleri ve üyelerinin isim, kimlik numarası, adres ve diğer kişisel bilgileri olmak üzere Faaliyet'e ilişkin paylaşılan her türlü gizli bilgi ve belgeyi kapsamaktadır ("Gizli Bilgi").

2.2 Gönüllü, Dernek yönetim kurulu, üyeleri ve gönüllüleri tarafından kendisi ile paylaşılacak olan Gizli Bilgi'yi Faaliyet konusu ve amacı dışında üçüncü kişilere açıklamayacak ve üçüncü kişilerle paylaşmayacaktır. - Gönüllü, temin edilen Gizli Bilgiler'i sadece Faaliyet kapsamında kullanacağını kabul ve beyan eder.

2.3 Dernek'in talebi ile Gönüllü elinde olan Gizli Bilgi'nin orijinal nüshalarını ve hangi formda olursa olsun kopyalarını ve bu Gizli Bilgi'yi içeren diğer belge ve notları Dernek'e iade etmek veya Dernek'in talebine göre imha etmekle yükümlüdür.

3. KANUNLAR VE İLKELERE UYGUN DAVRANMA

Genel olarak Faaliyetler amacı ve konusunda çalışırken, ve özel olarak Dernek adına ve Dernek'i temsilen katıldığı toplantılarda, e-posta üzerinden yapacağı yazışmalarda, T.C.'nin kanun, yönetmelik vesair mevzuatına, Dernek Tüzüğü'ne ve aşağıda yer alan Dernek ilkelerine uygun davranacağım taahhüt eder. Oy ve Ötesi Derneği'nin benden, Faaliyetin bütün aşamalarında varsa siyasi görüşümü ve/veya siyasi partilerle olan ilişkilerimi bir kenara bırakarak, Dernek'in kuruluşunun temelinde yer alan ve vazgeçilemez bağımsızlık ve tarafsızlık ilkesi çerçevesinde hareket etmemi beklediğinin bilincindeyim. Gönüllü Sözü'nü okuduğumu ve anladığımı, kabul ettiğimi beyan eder ve söz veririm.

İsim:

İmza:

EK 3. Oy ve Ötesi'nin Eğitim Çalışmaları ile T3 Sonuçlarının Paylaşımı



Eğitim toplantıları

Toplam 46 ilde faaliyet gösteren Oy ve Ötesi 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri'ne kadar her ilde en az 2 kez olmak üzere toplam 522 saatten fazla eğitim vermiştir. İnternet sitesinde yer alan aşağıdaki bağlantılardan verilen eğitimleri 55 bin kere izlenmiştir.

http://oyveotesi.org/wp-content/uploads/2015/05/EGITIM_29.05.2015.pdf

Bunun dışında İstanbul'da 18 Nisan'da yapılan eğitimin videosuna aşağıdaki linkten ulaşılmaktadır.

<https://youtu.be/ICkGFg7jqt0>

Seçime hazırlık ve seçim günü için gerekli dökümanlar

Oy ve Ötesi'nin internet sitesinde faydalı bilgiler sayfasında (<http://oyveotesi.org/faydalı-bilgiler/>) gönüllü gözelemcilerin süreci daha iyi anlayıp takip edebilmeleri için aşağıdaki dökümanlar paylaşılmıştır;

- Sandık Kurulu İşlemlerine Karşı Şikayet Dilekçesi
- 298 Sayılı Seçim Kanunu
- Genelge 135
- Pratik Gönüllü Rehberi 2015
- Örnek Tutanak
- Örnek Sayım Döküm Cetveli
- Örnek Şikayet Dilekçeleri

7 Haziran seçimlerinde Oy ve Ötesi'nin bulunduğu il ve ilçeler

Oy ve Ötesi'nin 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri'nden bulunduğu il ve ilçelere, ilçelerin genel bilgilerine aşağıdaki linkten ulaşılabilmektedir.

<http://oyveotesi.org/wp-content/uploads/2015/01/Oy-ve-Otesi-ilceler.pdf>

T3 Sonuç Ekranı

Sandıklara dair T3 sonuçları ile resmi sonuçların karşılaştırılması gönüllüler ve kamuoyu ile aşağıdaki bağlantı üzerinden paylaşılmıştır.

<http://t3.oyveotesi.org/#/sonuc>

EK 4. Geri Bildirim Anketlerinin Soruları*



E-Posta Üzerinden Paylaşılmış Detaylı Günsonu Geri Bildirim Anketi Soruları

SORU 1 – İletişim Bilgileri

- E-posta adresiniz:

SORU 2 – Bu seçimde görev aldınız mı?

- Evet
- Hayır

SORU 3 – Yaş

- 18-30
- 31-45
- 46-60
- 61+

SORU 4 – Cinsiyet

- Kadın
- Erkek

SORU 5 - Eğitim Durumu

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite
- Yüksek Lisans
- Doktora

SORU 6 – Nerede sandık müşahitliği yaptınız?

- İl merkezinde
- Çevre ilçelerde
- Köyde

SORU 7 – Sandık No:

SORU 8 - İlk gittiğinizde sandık kurulunda görevli kaç kişi vardı?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

SORU 9 - Ne kadar süre sandık başında kaldınız?

- Bütün gün
- Yarım gün
- Yarım günden az

*Geri Bildirim Anketlerinin hazırlanmasında Eşit Haklar İçin İzleme Derneği'nin çalışmalarından kaynak olarak faydalanılmıştır.

Bağımsız Seçim İzleme Platformu (Eşit Haklar İçin İzleme Derneği) 10 Ağustos 2014
Cumhurbaşkanı Seçimi Gözlem Raporu. 2014 Ek 3 : Seçim İzlemede Kullanılan Formlar. Sayfa
56-61 <http://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2014/12/Cumhurbaşkanı-Seçimi-Raporu.pdf>

SORU 10 - Oy verme yerinde siyasi parti ya da aday kampanya materyalleri var mıydı? (rozet, bayrak, poster, vb.)

- Evet
- Hayır
- Bilmiyorum

SORU 11 - Gün içinde oy verme yerinde Oy ve Ötesi dışında hangi parti ve/veya aday adına müşahit vardı?

- AK Parti
- CHP
- MHP
- HDP
- Diğer siyasi parti
- Bağımsız
- Bilmiyorum

SORU 12 - Sandık çevresinde oy verme ve oy sayımı sırasında orada bulunma yetkisi olmayan kişiler var mıydı? Evet ise aşağıdakilerden var olanları işaretleyiniz.

- Polis
- Askeri personel
- Özel güvenlik
- Zabıta
- Korucu
- Bilmiyorum
- Diğer (lütfen belirtin)

SORU 13 - Oy verme yerinde gerekli seçim materyallerinden eksik var mıydı? Evet ise eksik olanları işaretleyiniz.

- Seçmen listesi
- Oy pusulaları
- Oy sandığı
- Zarf
- Oy verme kabinleri
- Bilmiyorum

SORU 14 Oy verme işlemi sırasında aşağıdaki süreçlerden hangileri eksiksiz uygulandı?

- Tüm seçmenler oy kullanmadan önce gerekli kimlik belgesini gösterdi
- Oy kullanan seçmenler seçmen listesinde işaretlendi
- Seçmenler oy kullandıktan sonra seçmen listesini imzaladı
- Telefon ve fotoğraf makinaları kabin dışında bırakıldı
- Bilmiyorum

SORU 15 - 142 (görev) belgesi ile ilgili bir sorun yaşandı mı? Evet ise aşağıdakilerden birini işaretleyiniz

- 142 belgesini ibraz etmeyen görevlilere oy kullanıldı.
- 142 belgesi olan kişi 142 belgesini teslim etmeyi reddetti.
- 142 belgesi olan kişi kayıtlı olduğu sandıkta (başka sandıkta görevli olmasına rağmen) oy kullanmak istedi
- Bilmiyorum

SORU 16 - Oy verme sürecinde aşağıdakilerden birini ya da birden fazlasını yaşadığınız işaretleyiniz.

- Seçmenler oylarını kapalı kabinde ve gizli olarak kullanamadılar.
- Engelli veya okuryazar olmayan vatandaşların oy kullanma süreçlerinde sıkıntılar yaşandı

- Listede adı olup gerekli belgeleri ibraz edemeyen kişilerin oy kullanmasına izin verildi.
- Seçmenlerin gerekli belgeleri olmasına rağmen oy kullanmaları engellendi.
- Sonuç tutanağı doğru tutulmadı. (Örnek: sayılarla oynandı; kurul üyeleri yerine imzalar atıldı.)

- Damgasız seçmen kağıdı ve/veya zarflar kullanıldı
- Oy çuvalları, asgari (minimum) sayı olan 2 kişi refakat etmeden ilçe seçim kuruluna gönderildi
- Seçmenler siyasi propagandaya maruz kaldı.
- Seçmenlere birden fazla oy pusulası verildi.
- Gruplar halinde toplu oy verildi.
- Önceden "Evet" mühürlü oy pusulası seçmenlere verildi.
- Seçmen listesi üzerinde bir dizi benzer imza vardı.
- Asker/polis tarafından gözaltına alınan seçmenler oldu.
- Sandıklar, saat 17:00 olmadan açılmaya başlandı.
- Sandıklar zamanında kapanmadı.

SORU 17 - Seçim süreci boyunca müşahitlik görevi yaparken zorluk yaşadınız mı?

- Herhangi bir zorlukla karşılaşmadım.
- Görevimi yaparken bir kaç zorlukla karşılaştım / görevimi yapmam zorlaştırıldı.
- Seçim süreci boyunca görevimi yapmam engellendi.
- Görevimi yaparken fiziksel/sözlü olarak saldırıya uğradım veya tehdit edildim. Yaşadığım olumsuzluklar sonucu görev yerimi terk ettim.

SORU 18 - Sandık kurulunda görev yapabildiniz mi?

- Sandık kurulu üyesi eksikti, kurula girdim.

- Sandık kurulu eksikti ancak sandık başkanı beni kurula almadı.
- Sandık kurulunda asgari (minimum) sayı sağlandığı için kurula giremedim

SORU 19 - Sayım süreci boyunca aşağıdakilerden birini ya da birden fazlasını yaşadığınız işaretleyiniz.

- Oy sayımını izlememe engel olundu.
- Sayımı izlemek isteyen seçmenlere izin verilmedi.
- Hazır bulunanların tamamı sayım işlemlerini ve oy pusulalarını açıkça göremedi. Mükerrer (birden fazla) sayım işlemi yapıldı.
- Oyların ilçe seçim kuruluna gönderilmesi usulüne uygun gerçekleşmedi.
- Diğer (lütfen belirtin)

SORU 20 - Aşağıdakilerden herhangi birinde sorun gözlemlediniz mi?

- Seçmen listelerinde
- Oy pusulalarında
- Zarflarda
- Tutanaklarda
- Bilmiyorum
- Diğer (lütfen belirtin)

SORU 22 - İncelenmesi için bir tutanak kopyası hemen kapıya asıldı mı?

- Evet
- Hayır

SORU 23 - Islak imzalı sayım sonuç tutanağının aslını veya fotokopisini alabildiniz mi?

- Evet

- Hayır
- Bilmiyorum

SORU 24 - Herhangi şikayet ve itirazınız olumlu sonuçlandı mı?

- Evet
- Hayır
- Herhangi bir itirazda bulunmadım.

SORU 25 - Oy kullanma veya sayım sürecinde herhangi bir itiraz veya şikayette bulundunuz mu?

- Evet
- Hayır

SORU 26 - Yukarıdaki sorularda bulunmayan usulsüzlükler yaşandı ise belirtiniz.

SORU 27 - Sandık başkanları uygulamalar konusunda bilgili miydi?

- Evet, bütün konulara hakimdi ve süreci eksiksiz yönetti.
- Genel hatlarıyla hakimdi, ancak takıldığı noktalar oldu.
- Sürece hakim değildi ve yetersiz kaldı.
- Bilmiyorum

SORU 28 - Bu süreçte gözlemciliğinizin etkili olduğuna inanıyor musunuz?

- Evet
- Hayır

SORU 29 - Aşağıdaki konularda değerlendirmenizi yazınız. (Yeterli, Ufak eksiklikler var, yetersiz)

- Müşahit eğitimleri
- Merkezi iletişim
- İlçe ekibinden iletişim

- Bina sorumlusundan iletişim

SORU 30 - Tekrar gönüllü olmayı düşünür müsünüz?

- Evet
- Belki
- Hayır

SORU 31 - Arkadaşlarınıza tavsiye eder misiniz?

- Evet
- Belki
- Hayır

SORU 32 - Oy ve Ötesi ile ilgili beğendiğiniz noktaları yazınız.

SORU 33 - Oy ve Ötesi'ne önerilerinizi yazınız.

SORU 34 - Sizce bir sonraki seçimde Oy ve Ötesi'ne ihtiyaç olacak mı?

- Evet
- Hayır

Anketi cevaplayan gönüllü adetleri



Sorular	Soruyu cevaplayan kişi sayısı	Soruyu cevaplayanların yüzdesi
1	10694	100%
2	10694	100%
3	10694	100%
4	10694	100%
5	10680	99%
6	10694	100%
7	9938	93%
8	10320	97%
9	10694	100%
10	10652	100%
11	10694	100%
12	1860	17%
13	777	9%
14	10033	94%
15	1940	18%
16	4357	41%
17	9761	91%

Sorular	Soruyu cevaplayan kişi sayısı	Soruyu cevaplayanların yüzdesi
18	9272	87%
19	612	6%
20	1458	14%
21	8073	75%
22	10043	94%
23	10520	98%
24	10344	97%
25	10239	96%
26	1299	12%
27	10550	99%
28	10246	96%
29	8900	83%
30	10402	97%
31	10375	97%
32	6316	59%
33	4636	43%
34	10365	97%

Mobil Günüçi Kısa Anket Soruları

SORU 1: Sandık numaram

SORU 2: Görevim

- Gitmedim
- Görevim engellendi
- Müşahidim
- Sandık Kurulundayım

SORU 3: Sabah başlarken sandık kurulunda (sayı eksikse, tamamlanmadan önce) başkan dahil kaç kişi vardı?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

SORU 4: Müşahit olarak görev almakta sorun yaşadıysan lütfen açıkla